

O. DARIUSZ BOREK O. CARM

Wydział Prawa Kanonicznego

Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

<https://orcid.org/0000-0002-9975-4309>

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO VI PRZYKAZANIU DEKALOGU W ZNOWELIZOWANEJ KSIĘDZE VI KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Treść: Wstęp. – 1. Przestępstwa *contra sextum* jako przestępstwa przeciwko specjalnym obowiązkom. – 1.1. Przestępstwa *contra sextum* o charakterze trwałym. – 1.1.1. Konkubinat. – 1.1.2. Inny grzech zewnętrzny *contra sextum* – trwały i wywołujący zgorznienie. – 1.1.3. Odpowiedzialność karna z tytułu przestępstw *contra sextum* o charakterze trwałym. – 1.2. Przestępstwa *contra sextum* popełnione publicznie. – 1.2.1. Publiczne popełnienie przestępstwa *contra sextum*. – 1.2.2. Odpowiedzialność karna z tytułu publicznego popełnienia przestępstwa *contra sextum*. – 1.3. Przestępstwa *contra sextum* popełnione wbrew woli ofiar. – 1.3.1. Przestępstwa *contra sextum* popełnione przemocą, groźbą lub przez nadużycie władzy. – 1.3.2. Przestępstwa polegające na zmuszaniu kogoś do wykonywania czynności seksualnych lub poddawania się takim czynnościom. – 1.3.3. Odpowiedzialność karna z tytułu przestępstw *contra sextum* popełnionych wbrew woli ofiar. – 2. Przestępstwa *contra sextum* jako przestępstwo przeciwko życiu, godności i wolności człowieka. – 2.1. Przestępstwa *contra sextum Decalogi praeceptum*. – 2.2. Uwodzenie i nakłanianie do pokazów pornograficznych. – 2.3. Posługiwanie się pornografią. – 2.4. Odpowiedzialność karna z tytułu przestępstw seksualnych przeciwko życiu, godności i wolności człowieka. – Wnioski.

Wstęp

W obecnym artykule analizie zostały poddane najnowsze przepisy Kościoła katolickiego dotyczące karnej ochrony szóstego przykazania Dekalogu. Zasadnicze źródło stanowi zatem Księga VI Kodeksu prawa kanonicznego w znolizowanej wersji z 2021 roku¹. Ponadto konieczne było także nawiązanie do zmian dokonanych w ustawie specjalnej jaką jest motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*² oraz pozostałych interwencji ustawowych papieża Franciszka³ ze względu na powiązanie zagadnień omawianych w obecnym artykule.

Należy zauważyć, że Kodeks prawa kanonicznego, zarówno przed jak i po nowelizacji z 2021 roku, nie przewiduje wprost karnej ochrony szóstego przykazania Dekalogu. Niemniej jednak wartości związane z treścią szóstego przykazania są chronione karnie w różnych miejscach Części II Księgi VI Kodeksu prawa kanonicznego. W sposób

¹ FRANCISCUS, *Constitutio Apostolica Pascite gregem Dei*, qui Liber VI Codicis Iuris Canonici reformatur, 23.05.2021, https://www.vatican.va/content/francesco/la/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20210523_pascite-gregem-dei.html (dostęp 23.05.2021). Poszczególne kanony, zarówno w j. łaciński jak i polskim cytowane są za: Kodeks prawa kanonicznego, promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski, Pallotinum Poznań 2022, [dalej KPK].

² CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis* (21.05.2010), AAS 102 (2010), s. 419-434, [dalej: *Normy de delictis reservatis* z 2010 roku]; CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Norme sui delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede* (11 ottobre 2021), w: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20211011_norme-delittiriservati-cfaith_it.html (dostęp 11.10.2021), [dalej: *Normy de delictis reservatis* z 2021 roku].

³ FRANCISZEK, List apostolski w formie motu proprio *Vos estis lux mundi* z 7 maja 2019 r., w: https://www.vatican.va/content/francesco/pl/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190507_vos-estis-lux-mundi.html (07.05.2019), [dalej: VELM]. Zob. także FRANCESCO, *Lettera Apostolica in forma di motu proprio, Come una madre amorevole* del 4.06.2016, w: https://www.vatican.va/content/francesco/it/apost_letters/documents/papa-francesco_lettera-ap_20160604_come-una-madre-amorevole.html (dostęp 4.06.2016).

szczególny jest to widoczne w przypadku kan. 1395 oraz w kan. 1398, w których wprost jest mowa o naruszeniach *contra sextum* jako o przestępstwach kanonicznych. W pierwszym z przywołanych kanonów przestępstwa *contra sextum* ujmowane są z perspektywy przestępstw przeciwko specjalnym obowiązkom stanu duchownego. Natomiast w przypadku drugiego z kanonów mamy do czynienia z przestępstwami *contra sextum* zaliczanymi do przestępstw przeciwko życiu, godności i wolności człowieka.

1. Przestępstwa *contra sextum* jako przestępstwa przeciwko specjalnym obowiązkom

Zgodnie z nową wersją kan. 1395: „§ 1. Duchowny konkubinariusz, poza przypadkiem, o którym mowa w kan. 1394, oraz duchowny trwający w innym grzechu zewnętrznym przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, wywołującym zgorszenie, powinien być ukarany suspensą, do której, gdy mimo upomnienia trwa w przestępstwie, można stopniowo dodawać inne kary, aż do wydalenia ze stanu duchownego. § 2. Duchowny, który na inny sposób dopuścił się przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, jeżeli zostało popełnione publicznie, powinien być ukarany sprawiedliwymi karami, nie wyłączając w razie potrzeby wydalenia ze stanu duchownego. § 3. Tą samą karą, o której mowa w § 2, powinien być ukarany duchowny, który przemocą, groźbami lub przez nadużycie swojej władzy popełnia przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu albo zmusza kogoś do wykonywania czynności seksualnych lub poddawania się takim czynnościom”. Jak wynika z zacytowanego kanonu pośród przestępstw przeciwko specjalnym obowiązkom stanu duchownego, dotyczących obowiązku doskonałej i wieczystej wstrzeżliwości z tytułu celibatu⁴, znajdują się różne naruszenia *contra sextum Decalogi praeceptum*: po pierwsze te o charakterze trwałym, następnie te które są popełnione publicznie i w końcu naruszenia dokonywane wbrew woli osób.

⁴ KPK, kan. 277.

1.1. Przestępstwa *contra sextum* o charakterze trwałym

Pośród przestępstw przeciwko specjalnym obowiązkom stanu duchownego wynikających z obowiązku doskonałej i wieczystej wstrzeźliwości z tytułu celibatu, ustawodawca w pierwszej kolejności przewiduje konkubinat a następnie inny grzech zewnętrzny *contra sextum* trwały i wywołujący zgorszenie. Chociaż obydwa przestępstwa łączy wspólny element jakim jest charakter trwały naruszenia *contra sextum Decalogi praeceptum*, to jednak mamy tutaj do czynienia dwoma różnymi przestępstwami należącymi do kategorii *delicta proria*, a więc do przestępstw właściwych dla stanu duchownego.

1.1.1. Konkubinat⁵

Zgodnie z kan. 1395 § 1, przestępstwa dopuszcza się *clericus concubiniarius*, a więc duchowny konkubinariusz. Nowelizacja z 2021 r. nie wprowadziła tutaj zatem żadnej zmiany. Wydaje się zatem wystarczające przywołanie tego, co w kwestii istotnych znamion tego przestępstwa zostało powiedziane w dotychczasowej doktrynie kanonicznej⁶. Konkubinat to długotrwałe, w zamiarze i w rzeczywistości, pożycie mężczyzny i niewiasty *modo uxorio* bez zawarcia związku małżeńskiego⁷. Z konkubinatem mamy zatem do czynienia w sytuacji, kiedy mężczyzna, w przypadku omawianego przestępstwa tylko ten

⁵ Przy omawianiu przestępstwa konkubinatu została wykorzystana, z pewnymi zmianami, treść zawarta w następującej publikacji: D. BOREK, *Sextum Decalogi praeceptum w kanonicznym prawie karnym aktualnie obowiązującym*, Tarnów 2015, s. 61-65.

⁶ Zob. S. PAGLIALUNGA, *Il sanzionamento del sacerdote concubinario. Una norma a difesa dell'obbligo alla continenza (can. 1395 § 1)*, Periodica 106(2017), s. 341-358; S. PAGLIALUNGA, *Il sanzionamento del sacerdote concubinario. Una norma a difesa dell'obbligo alla continenza (can. 1395 § 1)*, Roma 2017; M. MOSCONI, *L'azione del vescovo a tutela del celibato dei chierici. Il ricorso al precetto penale*, Quaderni di diritto ecclesiale 18(2005), s. 183; B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale della Chiesa*, Venezia 2021, s. 464-465.

⁷ Por. B.F. PIGHIN, *Diritto penale canonico*, Venezia 2008, s. 472; J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne, część szczególna*, Warszawa 2003, s. 160-161; P. BARBERO, *Tutela della comunione ecclesiale e sanzioni canoniche*, Lugano 2011, s. 170-171; A. CALABRESE, *Diritto penale canonico*, Città del Vaticano 1996, s. 351.

mężczyzna który jest duchownym, i kobieta żyją jak mąż i żona, w sposób trwały, jednakże bez jakiegokolwiek wcześniejszego aktu publicznego czy też nawet małżeństwa cywilnego⁸. Do zaistnienia omawianej formy przestępstwa nie będzie miało znaczenia to, czy będzie to związek duchownego z osobą stanu wolnego, zamężną, czy też związaną publicznym ślubem czystości⁹.

Konkubinat to, zatem seksualne obcowanie mężczyzny i kobiety na sposób małżeński, chociaż bez zamiaru zawarcia małżeństwa. Należy jednak podkreślić, że ów związek między duchownym a kobietą o charakterze seksualnym musi owszem mieć trwały charakter, ale ponadto musi on być połączony z zamiarem trwania w taki związek. Konkubinat, bowiem to *quasi-matrimonium*, jak gdyby małżeństwo, zatem tak samo jak w przypadku małżeństwa, także przy konkubinacie musi mieć miejsce jakaś forma porozumienia stron w tej właśnie kwestii. W taki właśnie sposób konkubinat był definiowany

⁸ Por. V. DE PAOLIS, *Delitti contro il sesto comandamento*, Periodica 82(1993), s. 299. Duchowny, który zawarł z jakąś kobietą małżeństwo cywilne, będące w świetle prawa kanonicznego jedynie usiłowanym, popełnia odrębne przestępstwo a mianowicie to z kan. 1394. Innymi słowy duchowny, który trwa w relacji *modo uxorio* z jakąś kobietą, z którą łączy go małżeństwo cywilne nie popełnia dwóch przestępstw tj. konkubinatu z kan. 1395 § 1 i usiłowanego małżeństwa z kan. 1394, ale „jedynie” to ostatnie.

⁹ Konkubinat cudzołożny, będzie miał miejsce w sytuacji, kiedy będzie chodziło o relację duchownego z kobietą związaną sakramentalnym węzłem małżeńskim. Konkubinat kazirodczy, będzie z kolei występował w sytuacji związku duchownego z kobietą, z którą łączy go więzy pokrewieństwa niepozwalające na zawarcie przez nich sakramentu małżeństwa. Konkubinat świętokradczy to z kolei sytuacja związku duchownego z kobietą, która złożyła śluby zakonne, albo kiedy on sam jest związany profesją zakonną. Wspomniane wyżej okoliczności popełnienia przestępstwa konkubinatu, a więc cudzołośćwo rozumiane tutaj jako naruszenie wierności małżeńskiej, kazirodztwo, czyli relacji intymne z krewnymi lub powinowatymi, którzy nie mogą zawrzeć małżeństwa, i w końcu śluby zakonne czystości – czasowe lub wieczyste – mogłyby być ewentualnie brane pod uwagę jako okoliczności obciążające, o ile będą spełnione warunki, o których mowa kan. 1326. Por. B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 465.

w doktrynie z okresu obowiązywania Kodeksu z 1917 roku¹⁰. Konkubinat to po pierwsze relacja charakteryzująca się trwałością, czym różni się od zwykłego nierządu. Jak zauważał P. Gasparri, nie jest natomiast rzeczą konieczną, aby mężczyzna i kobieta mieszkali w tym samym domu. Prawdziwy konkubinat charakteryzuje się bowiem tym, że mężczyzna utrzymuje dla siebie kobietę czy to we własnym domu, czy w jakimś innym miejscu¹¹. Podobnie rzecz tę ujmował D.M. Prümmer, kiedy stwierdzał, że do zaistnienia konkubinatu we właściwym znaczeniu nie jest wystarczające samo cielesne pożycie, nawet powtarzające się, pomiędzy dwoma osobami. Konieczne jest ponadto pewne porozumienie pomiędzy osobami co do takiego pożycia¹². Na te dwa warunki niezbędne do zaistnienia konkubinatu

¹⁰ Por. P. GASPARRI, *Tractatus canonicus de matrimonio*, I, Typis polyglottis Vaticanis 1932, s. 450, n. 736; D.M. PRÜMMER, *Manuale Theologiae moralis secundum principia S. Thomae Aquinatis II*, Barcinone-Friburgi Brisg.-Romae 1960, s. 538; A. VERMEERSCH – J. CREUSEN, *Epitome Iuris Canonici*, III Romae 1946, n. 367, s. 205-206. Zob także F. BĄCZKOWICZ, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 3, Opole 1958, s. 543; J. CHELODI, *Ius poenale et odro porcedendi in iudiciis criminalibus iuxta Codicem Iurisi canonici*, Tridentini 1920, s. 98-99; F. CAPPELLO, *De matrimonio*, Augustinae Taurinorum-Romae 1947, s. 516, n. 544; M. ZALBA, *Theologiae moralis compendium*, Matriti 1958, s. 873.

¹¹ Według P. GASPARRIEGO "Vocabulo concubinatus intelligitur viri et mulieris sexualis conversatio, quae licet animo maritali careat, vitae tamen maritalis instar fovetur. Haec conversatio, ut sit concubinatus proprie dictus, debet esse continuata, similis aliquo modo matrimonio et distincta a conversatione simpliciter fornicaria. Concubinatus potest esse cum pluribus simul personis, et non requiritur ut vir et mulier simul vivant sub eodem tecto; at plerumque verus concubinatus ex eo dignoscitur quod vir mulierem in domo sua aut alio in loco suis expensis sibi retineat". P. GASPARRI, dz. cyt., s. 450, n. 736.

¹² „Concubinatus est commercium carnale illegitimum, quod habitualiter inter duas personas peragitur ex quadam stipulatione. Ergo ad concubinatum proprie dictum non sufficit copula frequenter repetita inter duas personas; secus enim sponsi frequenter coeuntes iam essent concubinari. Insuper requiritur aliqua saltem stipulatio de copula habitualiter peragenda. Hinc concubina nihil aliud est nisi uxor illegitima, quae cum viro concubino sive in eadem sive in diversa domo habitat. Haud raro accedit ad malitiam concubinatus peccatum adulteri. Notorius concubinatus inducit impedimentum matrimoniale publicae honestatis aliasque poenae ecclesiasticae", D.M. PRÜMMER, dz. cyt., s. 538.

w sensie ścisłym wskazywali także inni autorzy¹³. Zgodnie z tym, co się przyjmowało w doktrynie zajmującej się omawianym zagadnieniem, przez konkubinat (*concubinatus*) należy rozumieć stałe nieślubne pożycie dwojga osób na wzór małżonków na podstawie domyslniej przynajmniej umowy lub zgody. Dla zaistnienia omawianej formy przestępstwa nie ma znaczenia to, czy osoby są stanu wolnego, czy też są związane małżeństwem, jak również, czy mężczyzna i kobieta mieszkają razem czy też nie oraz czy kobieta jest utrzymanką mężczyzny.

Potwierdzenie powyższego stanowiska znalazło wyraz w wyroku z 2009 roku *coram* McKay: „...concubinarii definiuntur personae diversis sexus quae mutuo consilio habituale commercium fornicatorium vel adulterum intendunt ac idem consilium in effectum revera ducunt. Atqui certe non sufficit ut definiatur esse concubinatus commercium carnale etiam diu productum: hoc delictum re vera est quoddam simulacrum matrimonio quare requiruntur et diversitas sexus et consilium mutuum ut concubinarii habitualiter contantur”¹⁴. Jak wynika z powyższego stwierdzenia, do uznania danego stanu faktycznego za konkubinat nie wystarczy sam fakt pożycia cielesnego, nawet jeśli taki stan trwa dłuższy czas, niezbędne jest bowiem, aby pomiędzy osobami odmiennej płci istniało jakieś porozumienie co do tego, by ich pożycie miało charakter trwały, na wzór małżeński.

¹³ „Concubinatus, stricte sumptus dicit diuturnum *intentione et re* inter easdem personas carnale commercium (cfr. Vermeersch, De castitate, n. 301). Quare concubinarii, stricto sensu, sunt clerici qui cum eadem muliere commercium carnale habitualiter habent. Concubinarii praesumitur: 1 qui cum muliere illicitum concubernium habent; 2 qui suspectum mulierem secum retinent vel quoquo modo frequentant (c. 2176); 3 qui retinent vel frequentant mulierem, in quam suspicio communiter non cadit, sed contra prohibitionem ab Ordinario latam quia, in casu, periculum est scandali aut incontinentiae (c. 133). Procedura in hoc titulo proposita adhiberi potest contra omnes clericos qui concubinarii sunt vel praesumuntur. E claro canonum textu apparet, vocem <concubinarios> in titulo non sumi stricto sensu”, A. VERMEERSCH – J. CREUSEN, dz. cyt., n. 367, s. 205-206.

¹⁴ TRIBUNALE APOSTOLICO DELLA ROTA ROMANA, *Poenalis (Concubinatus)*, Sentenza di secondna istanza poi confermata, 14 maggio 2009 – McKay, Ponente, Ius Ecclesiae 24(2012), s. 85.

Gdyby natomiast związek nie miał charakteru trwałego, należałoby mówić raczej o innych wykroczeniach przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, takich jak np. cudzołóstwo, a nie o przestępstwie konkubinatu¹⁵. W takim ujęciu nie będą stanowić przestępstwa konkubinatu wszelkiego rodzaju relacje okazyjne lub przypadkowe¹⁶. Jak zauważają niektórzy autorzy, do zaistnienia przestępstwa konkubinatu nie wymaga się zamieszkania pod wspólnym dachem ani żeby był to fakt publiczny. W tej perspektywie według niektórych autorów także konkubinaty tajne będzie podlegał sankcjom karnym¹⁷. Nawet gdyby uznać ten pogląd za dyskusyjny, należy jednak zgodzić się z opinią, że duchowny podlega odpowiedzialności karnej za konkubinaty notoryczne albo publiczne, a nie za tajne¹⁸.

Konkubinariuszami będą zatem ci duchowni, którzy *cum eadem muliere commercium carnale habitualiter habent*¹⁹. Należy zaznaczyć, że podmiotami dokonującymi przestępstwa muszą być

¹⁵ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, s. 161-162.

¹⁶ Por. Z. SUCHECKI, *Przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z uwzględnieniem ustaw partykularnych Konferencji Episkopatu USA*, w: *Powołanie franciszkańskie: przeżywanie charyzmatu w XXI wieku*, red. Z. Kijas, Kraków 2003, s. 47.

¹⁷ V. DE PAOLIS, *Delitti contro il sesto...*, s. 300; Z. SUCHECKI, dz. cyt. s. 47-48; J. BERNAL, *Régimen vigente de los delitos contra el 6º mandamiento*, w: *Proceso penal e tutela dei diritti nell'ordinamento canonico*, a cura di Davide Cito, Milano 2005, s. 417; J. BERNAL, *Cuestiones canónicas sobre los delitos más graves contra el sexto mandamiento del Decálogo*, *Ius Canonicum* 54(2014), s. 160.

¹⁸ J. Syryjczyk stwierdza, że „Duchowny podlega odpowiedzialności karnej za konkubinaty, gdy jest on notoryczny albo publiczny. Konkubinaty publiczne, jeżeli wie o nim wiele osób albo znany jest tylko niektórym osobom, lecz jest wielce prawdopodobne, że zostanie rozgłoszony. Jest nazywany notorycznym, jeżeli jest publicznie znany i w żaden sposób nie można go ukryć albo gdy został on stwierdzony sądownie. Za popełnione przestępstwo duchowny podlega karom *ferendae sententiae*. Odpada natomiast odpowiedzialność karna w wypadku, gdy konkubinaty jest tajne”, J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, s. 162.

¹⁹ A. VERMEERSCH – J. CREUSEN, dz. cyt., n. 367.

duchowni, a zatem diakon²⁰, prezbiter a także biskup²¹, natomiast pojęcie to nie obejmuje ani wiernych konsekrowanych przez profesję rad ewangelicznych, którzy nie przyjęli święceń, ani tym bardziej wiernych świeckich²². W myśl dyspozycji zawartej w kan. 1395 konkubinat stanowi bowiem przestępstwo kanoniczne jedynie w przypadku duchownego. Wprawdzie Kodeks prawa kanonicznego, zajmując się przyczynami wydalenia zakonników²³, wyraźnie odwołuje się do omawianego kanonu, ale to odwołanie nie upoważnia do stwierdzenia, że konkubinat jest także przestępstwem w przypadku zakonników nie będących duchownymi²⁴. Nie ulega wątpliwości, że racją karania jedynie duchownych za przestępstwa z kan. 1395, a w przypadku zakonników racją wydalenia z zakonu, jest ich szczególna pozycja w życiu Kościoła wynikająca z obowiązku zachowania czystości będącego następstwem celibatu oraz złożonych ślubów lub innych świętych więzów²⁵.

1.1.2. Inny grzech zewnętrzny *contra sextum* – trwałe i wywołujący zgorszenie²⁶

W kan. 1395 § 1 przewidziane jest inne naruszenie *contra sextum* uznane za przestępstwo kanoniczne, chodzi mianowicie o duchownego, który „...in alio peccato externo contra sextum Decalogi praeceptum cum scandalo permanens”. Jest to zatem przypadek

²⁰ Będzie chodziło tutaj zarówno o diakonów do prezbiteratu, jak i o diakonów stałych, zob. KPK, kan. 236; 1031 § 2; 1032 § 3.

²¹ Zob. KPK, kan. 266 § 1; 1009 § 1.

²² Zob. KPK, kan. 207.

²³ Zob. KPK, kan. 695. Zob. także kan. 729; 746. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że wprawdzie członkowie instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, po nowelizacji Księgi VI w 2021 roku, mogą być sprawcami niektórych przestępstw *contra sextum* (zob. KPK, kan. 1398 § 2,) ale nie dotyczy to konkubinatu.

²⁴ Por. V. DE PAOLIS, *Delitti contro il sesto...*, s. 315-316.

²⁵ Por. A.G. URRU, *Punire per salvare. Il sistema penale nella Chiesa*, Roma 2002, s. 253; V. DE PAOLIS, *Delitti contro il sesto...*, s. 298.

²⁶ Przy omawianiu tego przestępstwa została wykorzystana, z pewnymi zmianami, treść zawarta w następującej publikacji: D. BOREK, *Sextum Decalogi praeceptum...*, s. 65-68.

duchownego trwającego w innym grzechu zewnętrznym przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, wywołując tym samym zgorzenie. Także i w tym przypadku nowelizacja z 2021 r. nie wprowadziła zatem żadnej zmiany. Chodzi tutaj zatem o każdy grzech duchownego przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, *secundum o contra naturam*, oprócz usiłowanego małżeństwa (kan. 1394), czy też wyżej omówionego konkubinatu. Należy, jednakże podkreślić, iż do zaistnienia tego przestępstwa konieczne jest, aby zostały spełnione jednocześnie trzy elementy: grzech zewnętrzny *contra sextum*, stan trwania w tym grzechu oraz zgorzenie spowodowane tymi dwoma faktami.

Po pierwsze należy podkreślić, że naruszenie, o którym mowa musi mieć znamiona grzechu ciężkiego przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu²⁷. Taka dyspozycja pozostaje w ścisłej relacji do definicji przestępstwa na płaszczyźnie prawa karnego kanonicznego, zgodnie z którą każde przestępstwo jest grzechem ciężkim, jeśli nie ma grzechu ciężkiego, to nie ma też i przestępstwa²⁸. Każde przestępstwo jest grzechem, lecz nie każdy grzech jest nim, ponieważ to pozytywne prawo kościelne określa, które grzechy winny być postrzegane jako przestępstwa²⁹. Można przyjąć, że każde bezpośrednie naruszenie szóstego przykazania Dekalogu jest obiektywnie ciężkie³⁰. Kościół w myśl omawianego przepisu zamierza karać wszelkiego rodzaju naruszenia szóstego przykazania Dekalogu popełnione przez duchownego, o ile oczywiście będą to naruszenia zewnętrzne. Zgodnie z tym, co się przewiduje w kan. 1321 § 2, do zaistnienia jakiegokolwiek przestępstwa wymagany jest zewnętrzny charakter naruszenia. W sposób szczególny zostało to wyartykułowane w przypadku omawianej formy przestępstwa *contra sextum*. Naruszenie, o którym

²⁷ Będzie tutaj chodziło o jakiegokolwiek naruszenia w materii *de sexto*, to znaczy nie tylko grzechy polegające na relacjach cielesnych. Por. tamże, s. 21-29.

²⁸ V. DE PAOLIS, *De sanctionibus in ecclesia. Adnotationes in Codicem: Liber VI*, Romae 1986, s. 42.

²⁹ Por. tamże.

³⁰ Por. COGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *DECLARATIO Persona humana, de quibusdam quaestionibus ad sexualem ethicam spectantibus*, n. 10, 29 dicembre 1975, AAS 68(1976), s. 77-96.

mowa, musi zatem wyjść ze sfery myśli, uczuć i pragnień i osiągnąć fizyczny świat zewnętrzny, a więc być czynnością zewnętrzną możliwą do rozpoznania przez innych. Trzeba, jednakże podkreślić, że samo popełnienie takiego naruszenia nie musi być dokonane w sposób publiczny, gdyż w takim przypadku będziemy mieli do czynienia z przestępstwem z kan. 1395 § 2.

Drugim z warunków wymaganych przez ustawodawcę w kan. 1395 § 1 jest stan trwania w ww. grzechu zewnętrznym *contra sextum*. Nie będzie tutaj miało znaczenia to czy będzie to relacja trwała typu homoseksualnego lub heteroseksualnego, czy permanentnie powtarzane relacje cielesne z różnymi osobami tej samej lub innej płci³¹. Wydaje się jednak, że ów stan trwania musi być obecny także na etapie stosowania kar. Świadczy o tym to, że przewidziana w tym przypadku kara suspensy musi być poprzedzona *ad validitatem* wcześniejszym upomnieniem³², a wymiar innych kar, w tym kary wydalenia ze stanu duchownego, jest ściśle uzależniony od trwania duchownego w uporze pomimo wcześniejszego upomnienia.

Ostatni trzeci z warunków to zgorwienie wywołane trwaniem duchownego w grzechu zewnętrznym *contra sextum*. W związku z tym zarówno grzech przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu jak i fakt trwania w nim muszą być znane publicznie, co nie oznacza jednak, że sam grzech musi być popełniony publicznie. Zgorwienie powstaje, ponieważ znany jest zarówno fakt naruszenia przez duchownego zasad szóstego przykazania Dekalogu jak i stan trwania w tym naruszeniu. Należy, jednakże podkreślić, że zgorwienie może przybierać różne formy. W znaczeniu potocznym polega ono na wywołaniu u innych wielkiego zdziwienia o charakterze pejoratywnym, ale może także polegać na doprowadzeniu innych do zła, a więc w tym przypadku do odejścia od zasad moralności chrześcijańskiej. Dzieje się tak, kiedy fakt naruszenia przez duchownego zasad moralności chrześcijańskiej jest powszechnie znany i jednocześnie tolerowany czy wręcz akceptowany i w związku z tym nie wywołuje zdziwienia wiernych.

³¹ Por. J. BERNAL, *Régimen vigente de los delitos...*, s. 418-419.

³² KPK, kan. 1347 § 1.

W takim przypadku mamy do czynienia ze zgorszeniem w znaczeniu teologicznym, to znaczy szkodą moralną wyrządzoną wiernym, których skłania się do złego³³.

Podsumowując należy stwierdzić, że zgodnie z kan. 1395 § 1 przestępstwem kanonicznym będzie przypadek duchownego, który trwając w grzechu zewnętrznym przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu wywołuje tym samym zgorszenie rozumiane zarówno w znaczeniu teologicznym jak potocznym.

1.1.3. Odpowiedzialność karna z tytułu przestępstw *contra sextum* o charakterze trwałym

Zgodnie z § 1 kan. 1395 z tytułu naruszeń *contra sextum* mających charakter trwały grozi odpowiedzialność karna w postaci obowiązkowego wymiaru kary suspensy *ferendae sententiae*, do której można stopniowo dołączać inne kary, aż do wydalenia ze stanu duchownego, gdy mimo upomnienia duchowny trwa w przestępstwie.

W pierwszej kolejności przewiduje się zatem karę obowiązkową poprawczą w postaci suspensy *ferendae sententiae*³⁴, która może być częściowa albo całkowita, ponieważ jest ona wymierzana na drodze procesu karnego, niezależnie od tego czy na drodze sądowej czy administracyjnej³⁵. Należy jednak pamiętać o tym, że wymierzenie kary suspensy musi być poprzedzone wcześniejszym bezskutecznym

³³ Papieska Rada ds. Tekstów Ustaw w deklaracji dotyczącej dopuszczania do komunii świętej rozwiedzionych, którzy zawarli nowe związki, stwierdziła bowiem: "Tale scandalo sussiste anche se, purtroppo, siffatto comportamento non destasse meraviglia: anzi è appunto dinnanzi alla deformazione delle coscienze, che si rende più necessaria nei pastori un'azione, paziente quanto ferma, a tutela della santità dei sacramenti, a difesa della moralità cristiana e per la retta formazione dei fedeli", PONTIFICIO CONSIGLIO PER I TESTI LEGISLATIVI, Dichiarazione *Circa l'ammissibilità alla santa comunione dei divorziati risposati*, 24 giugno 2000, L'Osservatore Romano, 7 Luglio 2000, s. 1; Communicationes 32(2000), s. 160. Por. także B.F. PIGHIN, *Diritto penale canonico...*, s. 473.

³⁴ KPK, kan. 1333.

³⁵ KPK, kan. 1334 § 1.

upomnieniem kanonicznym zgodnie z tym, co się przewiduje w kan. 1347 § 1.

Wymierzenie innych kar, według oceny sędziego bądź ordynariusza³⁶, może być stopniowo aplikowane, jeśli sprawca trwa w uporze pomimo kolejnego upomnienia lub kolejnych upomnień. Tak więc oddzielne upomnienie jest wymagane do wymierzenia kary poprawczej suspensy, kolejne upomnienia będą wymagane do stopniowego wymierzenia innych kar aż do wydalenia ze stanu duchownego włącznie. Każde z tych upomnień powinno zawierać informację o rodzaju kary, która będzie wymierzona w przypadku braku poprawy ze strony duchownego. Kara wydalenia ze stanu duchownego powinna być traktowana jako *extrema ratio*, która będzie miała zastosowanie, kiedy duchowny okaże się szczególnie niezdolnym do pełnienia swojej posługi³⁷. Należy zatem podkreślić, że wymiar innych kar poza karą suspensy jest fakultatywny i ponadto możliwy tylko w tych przypadkach, kiedy duchowny trwa w uporze, tj. w konkubinacie i/lub w innym grzechu zewnętrznym przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, pomimo udzielonych mu upomnień. Tak więc wobec duchownego, który został upomniany i rzeczywiście wyraził żal z powodu popełnienia przestępstwa, a ponadto odpowiednio naprawił zgorszenie

³⁶ Stosowanie kar o których mowa w kan. 1395 § 1 mogłoby mieć miejsce zarówno w procesie karnym na drodze sądowej jak i administracyjnej. Należy jednak pamiętać o tym, że, zgodnie z kan. 1342 § 2, wymiar i deklaracja kar wiążących na stałe może mieć miejsce wyłącznie w procesie karnym na drodze sądowej. Ponieważ z tytułu przestępstw, o których mowa w kan. 1395 § 1 jest przewidziana kara wydalenia ze stanu duchownego, a więc kara ekspiacyjna wiążąca na stałe, ordynariusz decydując się na wszczęcie procesu karnego, w myśl kan. 1718 § 1, n. 3, powinien wybrać proces karny na drodze sądowej. Jeśli jednak ordynariusz zdecydowałby się na wszczęcie procesu karnego na drodze administracyjnej, to w takim przypadku powinien pamiętać o tym, że dekretem pozasądowym nie można wymierzać kar wiążących na stałe.

³⁷ B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 466.

i szkodę lub przynajmniej poważnie przyrzekł to uczynić³⁸, nie można stosować kar o których mowa w kan. 1395 § 1³⁹.

Omawiając kwestię odpowiedzialności karnej z tytułu przestępstw o których mowa w kan. 1395 § 1, należy mieć także na uwadze specjalne uprawnienia przyznane w 2009 roku przez papieża Benedykta XVI dwóm dykasteriom Kurii Rzymskiej, a mianowicie Kongregacji ds. Duchowieństwa⁴⁰ oraz Kongregacji Ewangelizacji Narodów⁴¹. Wyposażono je w specjalne normy procedury administracyjnej karnej i dyscyplinarnej, których wspólnym mianownikiem jest m.in. możliwość wymierzania kary wiążącej na stałe, tzn. wydalenia ze stanu duchownego na drodze postępowania administracyjnego⁴².

³⁸ KPK, kan. 1347 § 2.

³⁹ Warto w tym miejscu zauważyć, kobieta żyjąca z duchownym w konkubinacie albo osoba trwająca z nim w innym grzechu zewnętrznym *contra sextum* wywołującym zgorszenie popełnia ewentualnie grzech ciężki, ale nie przestępstwo z kan. 1395 § 1. Wydaje się jednak, że taka osoba mogłaby ewentualnie ponieść odpowiedzialność karną z tytułu współudziału w przestępstwie, jeżeli jest ono wynikiem wcześniejszego zgodnego i dobrowolnego porozumienia się współników (KPK, kan. 1329 § 1). Z tego punktu widzenia nie można mówić o ofierze przestępstwa, ale raczej o współniku. Taka opinia wydaje się być tym bardziej uzasadniona, jeśli weźmie się pod uwagę to, że o ofiarach naruszeń w materii *de sexto* jest mowa w kan. 1395 § 3. Por. D. CITO, *Le pene per i singoli delitti (cann. 1364-1399)*, w: V. De Paolis – D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico. Libro VI*, Roma 2001, s. 361.

⁴⁰ CONGREGAZIONE PER IL CLERO, Lettera circolare *circa alcune facoltà speciali*, 18 aprile 2009, Prot. 2009.0556, Ius Canonicum 5(2010), s. 659-669.

⁴¹ CONGREGAZIONE PER L'EVANGELIZZAZIONE DEI POPOLI, Lettera circolare *Special faculties for administrative procedure for the laicization of priests, deacons and members of Institutes of Consecrated Life and Societies of Apostolic Life for missio ad gentes*, Prot. 0579/09, March 31, 2009, w: Roman Replies and CLSA Advisory Opinions 25(2009), s. 48-52.

⁴² Szczegółowa analiza specjalnych upoważnień zob. V. MOSCA, *Le facoltà speciali concesse alla Congregazione per l'evangelizzazione dei Popoli e alla Congregazione per il Clero (in particolare circa la dimissione dalla condizione giuridica clericale in poenam ed ex officio per via amministrativa)*, Quaderni di Ius Missionale 3, I delitti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede, a cura di Andrea D'Auria – Claudio Papale, Roma 2014, s. 159-180; D.G. ASTIGUETA, *Le facoltà speciali concesse alla Congregazione per la Evangelizzazione dei Popoli e alla Congregazione per il*

Pośród uprawnień specjalnych przyznanych Kongregacji ds. Duchowieństwa należy możliwość rozpatrywania i przedkładania Ojcu Świętemu do zatwierdzenia w odrębnej formie i decyzji przypadków zwolnienia ze stanu duchownego „*in poenam*”⁴³ wraz z dyspensą od obowiązków wynikających ze święceń, w tym celibatu. Uprawnienie to dotyczy m.in. tych kapłanów, którzy są winni ciężkich grzechów zewnętrznych przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu a mianowicie konkubinatu oraz trwania w innym grzechu zewnętrznym przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu wywołującym zgorzelenie⁴⁴. Należy podkreślić, że uprawnienia specjalne mają zastosowanie wtedy, kiedy wszelkie próby rozwiązania problemu za pomocą środków duszpasterskich i kanonicznych przewidzianych w Kodeksie prawa kanonicznego okażą się niewystarczające i nieodpowiednie do naprawy zgorzelenia, wyrównania naruszonej sprawiedliwości i doprowadzenia do poprawy winnego (kan. 1341)⁴⁵.

Trzeba uznać, że także osoba dopuszczająca się z duchownym konkubinatu lub innego grzechu zewnętrznego przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu popełnia grzech ciężki, oczywiście jeśli działa w sposób świadomy i dobrowolny, niemniej jednak nie podlega karze przewidzianej kan. 1395 § 1. Wydaje się jednak, że taka osoba mogłaby ewentualnie ponieść odpowiedzialność karną z tytułu współudziału w przestępstwie, jeżeli jest ono wynikiem wcześniejszego zgodnego i dobrowolnego porozumienia się współników⁴⁶. Z tego punktu widzenia nie można mówić o ofierze przestępstwa, ale raczej

Clero, w: Studi Giuridici 96, Questioni attuali di diritto penale canonico, Città del Vaticano 2012, s. 135-148.

⁴³ Każdy przypadek będzie badany na drodze zgodnego z prawem procesu administracyjnego, zawsze z zastrzeżeniem prawa do obrony, n. 6. Takie upoważnienie pozostaje w jawnej sprzeczności z fundamentalną zasadą wyrażoną w KPK kan. 1342 § 2.

⁴⁴ Zob. KPK, kan. 1395 § 1-2 przed nowelizacją z 2021 roku.

⁴⁵ Por. D. BOREK, *Przestępstwa zastrzeżone dla Kongregacji Nauki Wiary (normy materialne i proceduralne)*, Tarnów 2019, s. 37-39.

⁴⁶ KPK, kan. 1329 § 1.

o współniku⁴⁷. Taka opinia wydaje się być tym bardziej uzasadniona, jeśli weźmie się pod uwagę to, że o ofiarach naruszeń w materii *de sexto* jest mowa w kan. 1395 § 3.

1.2. Przestępstwa *contra sextum* popełnione publicznie

1.2.1. Publiczne popełnienie przestępstwa *contra sextum*⁴⁸

Ustawodawca w kan. 1395 § 2 przewiduje jako przestępstwo jakiegokolwiek naruszenie *contra sextum* o ile zostało ono dokonane publicznie, wyraźnie bowiem jest mowa o duchownym, który: „... aliter contra sextum Decalogi praeceptum deliquerit, si quidem delictum publice patratum sit...” a więc duchownym, który „... na inny sposób dopuścił się przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu...”. Jest rzeczą charakterystyczną, że w znowelizowanej wersji kan. 1395 w paragrafie drugim, spośród różnych form przestępstw *contra sextum* o których była mowa przed nowelizacją (przymus, groźby, publicznie, oraz z małoletnim) zachowano jedynie publiczne popełnienie przestępstwa *contra sextum*. Przymus i groźby zostały przeniesione do paragrafu trzeciego tegoż kanonu, natomiast przestępstwa *contra sextum* popełnione wobec małoletnich zostały przeniesione do kan. 1398, znajdującego się w tytule poświęconym przestępstwom przeciwko życiu, godności i wolności człowieka.

Jak wynika z treści dyspozycji zawartej kan. 1395 § 2, ustawodawca kładzie w tym przypadku nacisk właśnie na publiczny charakter miejsca, a nie na to, czy przestępstwo zostało faktycznie rozpowszechnione⁴⁹. W związku z powyższym, naruszenie *contra sextum* musi

⁴⁷ Por. D. CITO, dz. cyt., s. 361.

⁴⁸ Przy omawianiu tego przestępstwa została wykorzystana, z pewnymi zmianami, treść zawarta w następującej publikacji: D. BOREK, *Sextum Decalogi praeceptum...*, s. 75-76.

⁴⁹ Por. Z. SUCHECKI, dz. cyt., s. 52. Jak zauważa cytowany autor, konieczne wydaje się zwrócenie uwagi na to, że publiczne popełnienie przestępstwa to nie to samo, co przestępstwo publiczne. Otóż z przestępstwem publicznym mamy do czynienia wtedy, kiedy znany i rozgłoszony jest fakt popełnienia przestępstwa. Przestępstwo może być publiczne faktycznie, jeśli zostało rozgłoszone albo zdarzyło się w takich

zostać popełnione w obecności większej liczby osób albo być skierowane do wielu odbiorców przez środki społecznego przekazu lub też popełnione miejscu publicznym bądź otwartym dla publiczności takim jak plac, ulica, kino, telewizja, Internet czy im podobne⁵⁰.

Należy podkreślić, że wykroczenia przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu w omawianej formie, tj. popełnione publicznie, muszą być wynikiem świadomego i dobrowolnego działania duchownego, jak zauważa bowiem B.F. Pighin: „Non sono un atto pubblico la registrazione e la divulgazione di una'zione sessuale di un chierico, effettuate a sua insaputa per ferirlo nella sua reputazione”⁵¹. Duchowny, wykraczając publicznie przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, musi chcieć, aby jego działania miały właśnie taki publiczny charakter⁵². Wydaje się bowiem, że w omawianym wariancie przestępstwa

okolicznościach, że można przypuszczać, iż wkrótce zostanie rozgłoszone, np. ze względu na wiarygodnych świadków, wiarygodne dokumenty. Ponadto przestępstwo może być publiczne prawnie wtedy, kiedy można je udowodnić w zakresie zewnętrznym. Por. J. BERNAL, *Regulación de los delitos...*, s. 64; V. DE PAOLIS, *Delitti contro il sesto...*, s. 308; D.G. ASTIGUETA, *Facoltà concesse alla Congregazione per il Clero*, Periodica 99(2010), s. 10.

⁵⁰ Por. Takie rozumienie charakteru publicznego naruszeń, o których mowa w kan. 1395 § 2, zostało przyjęte w Dekrecie *coram* Stankiewicz, gdzie czytamy: „Ante omnia dicendum est ex actis non constare reum conventum contra sextum Decalogi praeceptum deliquisse <publice>, sicut lex expresse requirit, (cf. can. 1395, § 2), id est in loco vel coetu publico qui haberi potest verbi gratia <come una piazza o una strada, oppure aperto al pubblico, come un cinema, un teatro, una chiesa> (A. CALABRESE, *Diritto penale canonico*, p. 281; V. DE PAOLIS, *Delicti contro il sesto comandamento*, Periodica 82(1993), s. 307-308). In hac enim specie delictuosa directe non agitur de delicto publico, quod nempe iam divulgatum est vel in talibus contigit adiunctis, ut prudenter iudicari possit et debeat facile divulgatum iri (can. 2197, n. 1 CIC a. 1917), sed de delicto contra sextum Decalogi praeceptum quod in loco vel coetu publico patratum fuit”, TRYBUNALE APOSTOLICO DELLA ROTA ROMANA – *Posnaniense* – Dimissione dallo stato clericale – Pregiudiziale: Nuova proposizione della causa – Decreto – 11 novembre 1993 – Stankiewicz, *Ponente*, Ius Ecclesiae 7(1995), s. 675.

⁵¹ B.F. PIGHIN, *Diritto penale canonico...*, s. 476.

⁵² Na przykład zamieszczając w Internecie treści pornograficzne ze swoim udziałem.

przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu chodzi właśnie o charakter publiczny miejsca, a nie o to, czy przestępstwo zostało faktycznie rozpowszechnione⁵³, chociaż w wyniku publicznego popełnienia przestępstwo staje się także publiczne⁵⁴.

Warto również zauważyć, że ta forma przestępstwa niekoniecznie musi się wiązać z udziałem innych osób jako uczestników aktywnych (wspólników), ponieważ omawianą formę przestępstwa będzie stanowić np. masturbacja dokonana publicznie. Pojęcie publicznego wykroczenia przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu należy rozumieć szeroko, obejmując m.in. także ekshibicjonizm⁵⁵. Nie będzie jednak stanowić omawianej formy przestępstwa publiczne rozgłoszenie faktycznego lub domniemanego udziału duchownego w czynach nieprawych⁵⁶.

1.2.2. Odpowiedzialność karna z tytułu publicznego popełnienia przestępstwa *contra sextum*

Zgodnie z kan. 1395 § 2 w przypadku publicznego popełnienia przez duchownego innego przestępstwa *contra sextum*, przewiduje się obowiązkowy wymiar sprawiedliwych kar *ferendae sententiae*, nie wyłączając w razie potrzeby także kary wydalenia ze stanu duchownego. Rodzaj i ciężar tych kar powinien być proporcjonalny do ciężaru naruszenia, co powinno być weryfikowane m.in. na podstawie ewentualnych skutków zewnętrznych takiego naruszenia w postaci zgorszenia⁵⁷. Należy zauważyć, że nie przewiduje się tutaj żadnego

⁵³ J. Bernal stwierdza bowiem, że “La parábola <públicamente> no parece referirse a que el hecho se haya divulgado o que por las circunstancias en las que se realizó se estime que se divulgará fácilmente (cfr. C. 2197 § 1 CIC 17), sino al delito cometido públicamente, en lugar público o abierto al público, aunque sólo lo vean unos pocos y, de hecho, no se divulgue”, J. BERNAL, *Cuestiones canónicas...*, s. 162.

⁵⁴ Por. J. BERNAL, *Regulación de los delitos...*, s. 64; V. DE PAOLIS, *Delitti contro il sesto...*, s. 307-308; D.G. ASTIGUETA, *Facoltà concesse...*, s. 10; J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, s. 164-165.

⁵⁵ Por. B.F. PIGHIN, *Diritto penale canonico...*, s. 476-477.

⁵⁶ KPK, kan. 18.

⁵⁷ B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 468.

trwanie w uporze, a zatem wymiar kary nie musi być poprzedzany wcześniejszym nieskutecznym upomnieniem i następnie trwaniem w uporze przez duchownego. Ustawodawca stwierdza, że stosowanie kary wydalenia ze stanu duchownego z tytułu przestępstw *contra sextum* popełnionych publicznie, jest przewidziana w razie potrzeby – *si casus ferat*. Wprawdzie ustawodawca nie wyjaśnia o jaką potrzebę może chodzić, ale z pewnością będzie tutaj chodziło o konieczność realizacji celów kary w fazie jej wymiaru, a mianowicie przywrócenie naruszonej sprawiedliwości, doprowadzenie do poprawy sprawcy i naprawienia zgrzeszenia nie może być osiągnięte w sposób wystarczający innymi środkami⁵⁸.

Warto ponadto zauważyć, że osoba dopuszczająca się z duchownym grzechu przeciwko czystości w sposób publiczny popełnia grzech ciężki, oczywiście jeśli działa w sposób świadomy i dobrowolny, nie może jednak podlegać odpowiedzialności karnej przewidzianej kan. 1395 § 2. Wydaje się jednak, że taka osoba mogłaby ewentualnie ponieść odpowiedzialność karną z tytułu współudziału w przestępstwie, jeżeli jest ono wynikiem wcześniejszego zgodnego i dobrowolnego porozumienia się współników⁵⁹. Z tego punktu widzenia nie można mówić o ofierze przestępstwa, ale raczej o współniku⁶⁰. Taka opinia wydaje się być tym bardziej uzasadniona, jeśli weźmie się pod uwagę to, że o ofiarach naruszeń w materii *de sexto* jest mowa w kan. 1395 § 3.

Należy w tym miejscu przypomnieć, że także przestępstwa *contra sextum* popełnione przez duchownego publicznie należą go grupy przestępstw objętych specjalnymi uprawnieniami przyznanymi w 2009 roku Kongregacji ds. Duchowieństwa.

1.3. Przestępstwa *contra sextum* popełnione wbrew woli ofiar

Przestępstwa *contra sextum*, o których jest mowa w kan. 1395 § 1-2, obejmują wszystkie te naruszenia szóstego przykazania Dekalogu w przypadku których ewentualny partner lub partnerzy duchownego

⁵⁸ KPK, kan. 1341.

⁵⁹ KPK, kan. 1329 § 1.

⁶⁰ Por. D. CITO, dz. cyt., s. 361.

są z zasady jego współnikami dobrowolnymi, np. jak to ma miejsce w przypadku konkubinatu. Natomiast przestępstwa z kan. 1395 § 3 to z kolei te sytuacje, kiedy ewentualny partner lub partnerzy nie mogą być uznani za współników w dosłownym tego słowa znaczeniu, ale za jego ofiary. Paragraf trzeci kan. 1395 jest zupełnie nowy, wcześniejsza wersja tego kanonu posiadała bowiem jedynie dwa paragrafy. Należy jednak zauważyć, że część z przestępstw z dotychczasowego kan. 1395 § 2 została przeniesiona do aktualnego kan. 1395 § 3, są to te naruszenia, które zostały popełnione przy pomocy przymusu i groźby. Nadużycie władzy w celu popełnienia przestępstw *contra sextum* jest czymś zupełnie nowym, jeżeli chodzi o unormowania kodeksowe.

Z treści kan. 1395 § 3 wynika, że w niektórych przypadkach będziemy mieli do czynienia z przestępstwami materialnymi, czyli skutkowymi a zatem z takimi w przypadku których faktycznie musi dojść do naruszenia *contra sextum*⁶¹. W innych przypadkach natomiast będą to przestępstwa formalne, do zaistnienia których wystarczy samo działanie zmierzające do uzyskania zamierzonego efektu⁶². W obydwu przypadkach elementem zasadniczym jest to czy ma miejsce któraś z wymienionych charakterystyk, a mianowicie: przemoc, groźna lub nadużycie władzy. Nie będą zatem wystarczające takie elementy jak zgorszenie, stan trwania czy recydywa⁶³, w takich bowiem przypadkach jest bowiem mowa w kan. 1395 § 1.

W kan. 1395 § 3 jest zatem mowa o przestępstwach *contra sextum* popełnionych przemocą, groźbą lub przez nadużycie władzy oraz o przestępstwach polegających na zmuszaniu kogoś do wykonywania czynności seksualnych lub poddawania się takim czynnościom.

⁶¹ W kan. 1395 § 3 mówi się wyraźnie o przestępstwie materialnym, kiedy stwierdza się, że „... duchowny, który ... popełnia przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu” (*clericus qui ... delictum committit contra sextum Decalogi praeceptum*).

⁶² W kan. 1395 § 3 mówi się wyraźnie o przestępstwie skutkowym, kiedy stwierdza się, że „... duchowny, który ... zmusza kogoś do wykonania czynności seksualnych lub poddawania się takim czynnościom” (*clericus qui ... aliquem cogit ad actus sexuales exsequendos vel subeundos*).

⁶³ B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 468.

1.3.1. Przepęstwa *contra sextum* popełnione przemocą, groźbą⁶⁴
lub przez nadużycie władzy

Zgodnie z treścią kan. 1395 § 3, część pierwsza, za przestępcę uznaje się duchownego, który: „... vi, minis vel abusu suae auctoritatis delictum committit contra sextum Decalogi praeceptum”. Z przestępstwem będziemy mieli zatem tutaj do czynienia, ilekroć naruszenia *contra sextum Decalogi praeceptum* zostaną dokonane przemocą albo pod wpływem groźby, lub w wyniku nadużycia władzy.

Pierwszy ze sposobów popełnienia przestępstwa, o którym mowa w kan. 1395 § 3, to naruszenie szóstego przykazania Dekalogu *vi* – a zatem przemocą. Przemoc ta oznacza siłę fizyczną (*vis phisica vel absoluta*), czyli siłę działającą z zewnątrz, odnoszącą się do ciała, a nie do ducha osoby. Chodzi o takie działanie wymierzone z zewnątrz w osobę w celu dokonania lub zaniechania czegoś, któremu to działaniu nie można się w żaden sposób oprzeć. Jest to napór wielkiej siły na sferę zewnętrzną człowieka, czyli sferę cielesną, tzn. na jego władze wykonawcze, któremu to naporowi osoba nie jest w stanie się przeciwstawić⁶⁵. Przemoc czy też inaczej przymus fizyczny, to zarówno gwałt, jak i jakakolwiek inna forma naruszenia integralności cielesnej danej osoby, oczywiście wbrew jej wiedzy i woli, albo przynajmniej wbrew jej woli⁶⁶. Gwałt to zatem wtargnięcie przemocą w intymność płciową człowieka. W omawianym przypadku gwałt oznacza sytuację duchownego, który dokonuje ww. działań względem innej osoby, przy czym nie ma tutaj znaczenia, czy będzie to osoba tej samej płci czy nie, która pomimo wyraźnego sprzeciwu wobec stosunku seksualnego z duchownym, lub z powodu nieświadomości tego co się dzieje nie była w stanie oprzeć się takiemu działaniu z jego strony⁶⁷. Z przymusem, o którym mowa będziemy mieli do czynienia zatem

⁶⁴ Przy omawianiu tego przestępstwa zostały wykorzystane z pewnymi zmianami, treści zawarte w następującej publikacji: D. BOREK, *Sextum Decalogi praeceptum...*, s. 72-75.

⁶⁵ Por. A. D'AURIA, *L'imputabilità nel diritto penale canonico*, Roma 1997, s. 152-155.

⁶⁶ Por. A. CALABRESE, dz. cyt., s. 353.

⁶⁷ B.F. PIGHIN, *Diritto penale canonico...*, s. 475.

także i wtedy, kiedy naruszenia *contra sextum* będą dokonane przez duchownego względem ofiary, ale bez jej świadomości⁶⁸.

Na płaszczyźnie prawa kanonicznego przyjmuje się, że omawiany rodzaj przestępstwa obejmuje nie tylko zgwałcenie, ale także inne formy przemocy cielesnej, której wyrazem mogą być niektóre postaci molestowania seksualnego, o ile oczywiście do działań tych dojdzie *vi* a więc przemocą ze strony duchownego⁶⁹. Ustawodawca wyraźnie bowiem postanawia, że chodzi o duchownego, który przemocą popełnia przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu. Tak więc nie będzie tutaj miał znaczenia rodzaj naruszenia szóstego przykazania Dekalogu, ale to, że nastąpiło ono wbrew woli osoby poddanej np. czynności seksualnej w wyniku przymusu fizycznego⁷⁰. Duchowny dopuszczający się gwałtu, a więc doprowadzenia do obcowania płciowego oraz doprowadzający przemocą osobę do poddania się innej czynności seksualnej bądź do jej wykonania, dopuszcza się przestępstwa, którego ściganiem i karaniem zainteresowany jest zarówno Kościół, jak i państwo⁷¹. Karalność z tytułu naruszeń *contra sextum* w wyniku przemocy jest jak najbardziej uzasadniona także na płaszczyźnie kanonicznej. Jak naucza Katechizm Kościoła Katolickiego, gwałt jest naruszeniem sprawiedliwości i miłości. Rani on głęboko prawo każdego człowieka do szacunku, wolności oraz integralności fizycznej i moralnej. Wyrządza poważną krzywdę ofierze i może wyrzucić piętno na całym jej życiu. Jest zawsze czynem wewnętrznie

⁶⁸ Przykładowo, gdyby ofiara została odurzona alkoholem lub innymi środkami, w wyniku czego jej zdolności poznawcze i wolitywne zostałyby ograniczone albo wręcz wyłączone zupełnie.

⁶⁹ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, s. 164. Bruno Fabio Pighin stwierdza, że „Non è compresa nel delitto appena delineato la molestia sessuale, che qualche ordinamento state equipara o associa in vario grado, agli effetti penali, alla violenza sessuale”, B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 469. Jednocześnie, zacytowany autor stwierdza tym samym, iż molestowanie seksualne może być ewentualnie rozważane z perspektywy kan. 1398, a więc ochrony osób małoletnich przed nadużyciami w sferze seksualności.

⁷⁰ Por. D. CITO, dz. cyt., s. 360.

⁷¹ J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, s. 164.

złym. Jeszcze poważniejszy charakter ma gwałt popełniony przez rodziców (por. kazirodztwo) lub wychowawców na dzieciach, które są im powierzone⁷².

Drugi ze sposobów naruszenia szóstego przykazania Dekalogu, o których mowa w kan. 1395 § 3, to naruszenia do których dochodzi *minis* – a zatem groźbą. Groźenie osobie, aby zmusić ją do podejmowania czynów skierowanych *contra sextum*, jest kolejnym sposobem działania przestępnego wymienionego kan. 1395 § 3. Groźba to zapowiedź wyrządzenia jakiejś szkody, zawierająca w sobie niebezpieczeństwo wielkiego zła w wypadku odmowy ze strony ofiary przestępstwa. W rachubę wchodzi tutaj zatem wszelkiego rodzaju przymus psychiczny, czyli moralny, gdy sprawca – w razie braku seksualnych względów – grozi konsekwencjami np. w postaci odmowy zatrudnienia, utrzymania pracy, zniesławienia czy wyrządzenia szkód⁷³. Od strony przedmiotowej będzie chodziło o wszelkie możliwe naruszenie w materii *de sexto* a więc także różne formy molestowania seksualnego.

Różnica pomiędzy przymusem psychicznym, o którym obecnie mowa, a przymusem fizycznym polega na różnym zakresie oporu, jaki ofiara może okazać względem zachowania w sferze seksualnej podejmowanego przez duchownego⁷⁴. W przypadku gwałtu, a więc przymusu fizycznego, osoba gwałcona podlega takiemu działaniu, któremu nie może przeciwdziałać. Natomiast w warunkach przymusu psychicznego osoba będąca ofiarą przestępstwa decyduje się sama na zaspokojenie żądań duchownego z obawy przed groźbą jakiegoś zła. Jest to zatem sytuacja wyboru osoby, która decyduje się na udział w naruszeniach szóstego przykazania Dekalogu razem z duchownym, ale tylko dlatego aby uniknąć grożącego jej albo innym osobom jakiegoś zła.

⁷² KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO, n. 2356, [dalej: KKK].

⁷³ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne...*, s. 164; D.G. ASTIGUETA, *Facoltà concesse...*, s. 10.

⁷⁴ Por. B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 470.

Trzecia forma popełnienia przestępstwa, o którym mowa w kan. 1395 § 3, to naruszenie szóstego przykazania Dekalogu do których dochodzi w wyniku *abusu auctoritatis* – a zatem przez nadużycie swojej władzy przez duchownego. Ta forma przestępstwa jest zupełnie nowa jeśli chodzi o naruszenia w materii *contra sextum* przewidziane w Kodeksie prawa kanonicznego. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że już w motu proprio *Vos estis lux mundi* z 2019 r. spotykamy analogiczne sformułowanie: „a) przestępstw przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, polegających na: i. zmuszaniu kogoś, stosując przemoc lub groźbę, czy też nadużycie władzy, do dokonywania lub poddawania się czynnościom seksualnym”⁷⁵. Niemniej jednak ww. dokument nie wprowadził jeszcze do katalogu poszczególnych nowej kategorii przestępstw *contra sextum*. Dopiero zatem od 8 grudnia 2021 roku będzie można traktować jako przestępstwo kanoniczne przypadek duchownego, który dopuszcza się naruszenia *contra sextum* przez nadużycie swojej władzy. Do tej daty należałoby ewentualnie zweryfikować znamiona innych przestępstw przed nowelizacją z 2021 roku, a mianowicie z kan. 1395 § 1-2, albo dodatkowo okoliczności obciążające z kan. 1326. W omawianej formie przestępstwa istotne jest to, że duchowny posiadający jakąkolwiek władzę, a więc rządzenia lub inną, która sprawia, że znajduje się w pozycji przełożonego wobec ofiary, wykorzystuje swoją przewagę do popełnienia naruszenia *contra sextum*⁷⁶.

Pierwszą z form przestępstwa popełnionego wbrew woli osób/ ofiar jest zatem faktyczne dopuszczenie się przez duchownego jakiegokolwiek naruszenia w materii szóstego przykazania Dekalogu z wykorzystaniem przymusu, groźby albo poprzez nadużycie władzy. Mamy tutaj do czynienia z przestępstwem materialnym/skutkowym, tak więc do naruszeń *contra sextum* musi faktycznie dojść, ustawodawca wyraźnie bowiem stwierdza, że chodzi o duchownego, który popełnia przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu.

⁷⁵ VELM, art. 1, § 1.

⁷⁶ B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 470.

1.3.2. Przepępstwa polegające na zmuszaniu kogoś do wykonywania czynności seksualnych lub poddawania się takim czynnościom

Kanon 1395 § 3 przewiduje jako przestępstwo także działania duchownego polegające na zmuszaniu kogoś do wykonywania czynności seksualnych lub poddawania się takim czynnościom. Takie zmuszanie może polegać na użyciu przemocy albo groźby, albo nadużyciu władzy. Należy w tym miejscu zauważyć, że ustawodawca nie mówi tutaj o naruszeniu *contra sextum Decalogi paeceptum*, ale „jedynie” o czynnościach seksualnych⁷⁷, które mogą stanowić jedną z form naruszenia szóstego przykazania Dekalogu⁷⁸. Będzie tutaj chodziło zarówno o te sytuacje, kiedy duchowny zmierza do tego, aby wykonywanie czynności seksualnych i/lub poddawanie się takim czynnościom przez inną osobę lub inne osoby dotyczyło także jego osoby jak i bez jego udziału. W tym ostatnim przypadku będzie chodziło przykładowo o duchownego, który zmusza inną osobę do ekshibicjonizmu o charakterze seksualnym i pornograficznym, w celu zaspokojenia swojego popędu erotycznego poprzez oglądanie innych osób⁷⁹.

Należy także zaznaczyć, że w omawianym przypadku wcale nie musi dojść do wykonania zamierzonych czynności seksualnych, czy też do poddania się osoby takim czynnościom. Mamy tutaj bowiem do czynienia z przestępstwem formalnym. Ustawodawca mówi tutaj bowiem „jedynie” o zmuszaniu (... *clericus qui aliquem cogit* ...), podczas gdy wcześniej mówił o popełnieniu przestępstwa (... *clericus qui ... delictum committit* ...). Oczywiście będą przestępstwem także i te sytuacje, kiedy dojdzie do realizacji zamierzonych przez duchownego czynności seksualnych. W takim przypadku, jednakże nie można będzie mówić o ewentualnym współudziale w przestępstwie w myśl kan. 1329, ponieważ ewentualne wykonanie czynności seksualnych lub poddanie się im było wynikiem przymusu a nie

⁷⁷ KPK, kan. 1395 § 3: „clericus qui vi, minis vel abusu suae auctoritatis delictum ... aliquem cogit ad actus sexuales exsequendos vel subeundos”.

⁷⁸ D. BOREK, *Sextum Decalogi praeceptum...*, s. 21-29.

⁷⁹ Por. B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 470-471.

całkowicie wolnej woli osoby, która w takim przypadku powinna być traktowana jako prawdziwa ofiara duchownego.

1.3.3. Odpowiedzialność karna z tytułu przestępstw *contra sextum* popełnionych wbrew woli ofiar

Odpowiedzialność karna z tytułu przestępstw *contra sextum* popełnionych wbrew woli ofiar jest taka sama jak w przypadku przestępstw *contra sextum* popełnionych publicznie. Jest to zatem obowiązkowy wymiar sprawiedliwych kar nieokreślonych *ferendae sententiae*, nie wyłączając w razie potrzeby także kary wydalenia ze stanu duchownego. Jak zauważa B.F. Pighin w przypadku przestępstw o których mowa w kan. 1395 § 3 obowiązkowy wymiar kary wydalenia ze stanu duchownego jest tutaj jak najbardziej uzasadniony ze względu na szczególną niegodziwość przewidzianych w tym paragrafie przestępstw⁸⁰.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że zgodnie z tym co się przewiduje w kan. 1398 § 2, sprawcami przestępstw z kan. 1395 § 3 mogą być także członkowie instytutów życia konsekrowanego⁸¹ i stowarzyszeń życia apostołskiego⁸² (chodzi tutaj o osoby związane z instytutami na mocy ślubów lub innych więzów) oraz wierni, którzy w Kościele posiadają jakąś godność albo sprawują urząd lub funkcję. W odniesieniu do ww. przewiduje się obowiązkowy wiar kary *ferendae sententiae* zgodnie z przepisem kan. 1336 § 2-4, z dodaniem także innych kar w zależności od ciężkości przestępstwa. Dodatkowo w przypadku osób konsekrowanych przewidziane jest wydalenie z instytutu zgodnie z tym co się przewiduje w kan. 695.

2. Przestępstwa *contra sextum* jako przestępstwo przeciwko życiu, godności i wolności człowieka

Zgodnie z nową wersją kan. 1398: „§ 1. Pozbawieniem urzędu i innymi sprawiedliwymi karami, nie wyłączając wydalenia ze stanu

⁸⁰ B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 471.

⁸¹ Zob. KPK, kan. 573 § 2.

⁸² Zob. KPK, kan. 731 § 1-2.

duchownego, jeżeli na to wskazuje dany przypadek, powinien być ukarany duchowny: 1° który popełnił przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z małoletnim lub z osobą, która na stałe używa rozumu tylko w ograniczonym zakresie, lub z osobą, której prawo przyznaje taką samą ochronę; 2° który uwodzi albo nakłania małoletniego albo osobę, która na stałe używa rozumu tylko w ograniczonym zakresie, albo osobę, której prawo przyznaje taką samą ochronę, do ukazywania się w sposób pornograficzny lub do uczestniczenia w rzeczywistych bądź symulowanych przedstawieniach pornograficznych; 3° który, wbrew dobrym obyczajom, nabywa, przechowuje, prezentuje lub rozpowszechnia, w jakikolwiek sposób i przy użyciu jakiegokolwiek narzędzia, pornograficzne wizerunki małoletnich lub osób, które na stałe używają rozumu tylko w ograniczonym zakresie. § 2. Jeżeli przestępstwo, o którym mowa w § 1 lub w kan. 1395 § 3 popełnia członek instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego bądź wierny, który w Kościele posiada jakąś godność albo pełni urząd lub funkcję, to powinien być ukarany zgodnie z przepisem kan. 1336 § 2-4, z dodaniem także innych kar w zależności od ciężkości przestępstwa”.

Z treści zacytowanego kanonu wynika, że możemy mieć tutaj do czynienia z trzema rodzajami przestępstw polegających na: naruszeniach *contra sextum Decalogi praeceptum*, rekrutowaniu i nakłanianiu do pokazów pornograficznych oraz posługiwaniu się pornografią. Oczywiście, we wszystkich ww. naruszeniach będziemy mogli mówić o przestępstwach o ile w grę będą wchodzić pewne ściśle określone kategorie osób jako ofiar.

2.1. Przestępstwa *contra sextum Decalogi praeceptum*

Pierwsze z przestępstw przewidzianych w nowej wersji kan. 1398 § 1, n. 1 to sytuacja duchownego: „... qui delictum committit contra sextum Decalogi praeceptum cum minore vel cum persona quae habitualiter usum imperfectum rationis habet vel cui ius parem tutelam agnoscit”. Chodzi zatem o przypadek duchownego: „... który popełnił przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z małoletnim lub z osobą, która na stałe używa rozumu tylko

w ograniczonym zakresie, lub z osobą, której prawo przyznaje taką samą ochronę”. W kan. 1398 § 1, n. 1 pod uwagę brane są różne możliwe naruszenia w materii szóstego przykazania Dekalogu, oczywiście poza tymi o których jest mowa w następnych punktach kan. 1398, pod warunkiem jednak, że będą one dotyczyć osób małoletnich, zrównanych z nimi w prawie oraz tych którym prawo przyznaje taką samą ochronę.

W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na to, że jest tutaj mowa o *delictum ... contra sextum Decalogi praeceptum*. Z punktu widzenia przedmiotowego będzie chodziło zatem o wszystkie możliwe naruszenia przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, a więc wszystkie te sytuacje w których dochodzi do kontaktów cielesnych oraz te, kiedy do takich kontaktów nie dochodzi. W pierwszym z przypadków będzie to zarówno współżycie cielesne jak i wszelkie inne zachowania mające na celu zaspokojenie seksualne sprawcy przykładowo pocałunki, dotyki, do których może dojść w różnych sytuacjach przy myciu, wspólnej kąpeli, rozbieraniu, spaniu w jednym łóżku, niezależnie od tego z czyjej inicjatywy doszło do takich zachowań⁸³. Jak to zostało powiedziane powyżej do popełnienia przestępstwa może dojść także w sytuacji, kiedy nie dojdzie do bezpośredniego fizycznego kontaktu duchownego z drugą osobą, przykładowo w przypadku rozbierania się duchownego w obecności osób o których mowa w kan. 1398 § 1, n. 1, lub też odwrotnie tzn. małoletniego przed duchownym albo i duchownego i małoletniego jednocześnie. Ponadto z przestępstwem będziemy mieli do czynienia także i wtedy, kiedy do rozbierania się, pokazywania części intymnych ciała, samogwałtu, wiadomości erotycznych nastąpi za pośrednictwem środków komunikacji: telefon, chat, kamer video, itd⁸⁴.

Należy podkreślić, że w omawianej formie przestępstwa kluczowe znaczenie ma, nie tyle sam fakt popełnienia przez duchownego naruszeń *contra sextum*, ale to że ofiarami, tzn. osobami uczestniczącymi (niezależnie od tego czy dobrowolnie i świadomie, czy też nie)

⁸³ B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 512.

⁸⁴ Tamże, s. 513.

w tychże naruszeniach jest ściśle określona kategoria osób, a mianowicie: małoletni, ponadto osoby które na stałe używają rozumu w tylko w ograniczonym zakresie i w końcu osoby którym prawo przyznaje taką samą ochronę.

W pierwszym przypadku to zatem osoba małoletnia, która nie ukończyła jeszcze osiemnastego roku życia w momencie, kiedy doszło do naruszenia⁸⁵.

Druga grupa osób wymienionych w kan. 1398 § 1, n. 1 to osoby, które używają rozumu w tylko w ograniczonym zakresie⁸⁶. Należy zwrócić uwagę na to, że nie wymaga się, aby osoba taka była całkowicie pozbawiona używania rozumu. Wystarczy bowiem, że normalne procesy intelektualne i wolitywne u takiej osoby będą przynajmniej częściowo naruszone. Ponadto ów stan niepełnego używania rozumu nie może być przejściowy, ale musi posiadać charakter trwały, nawet jeżeli zdarzają się tzw. *lucida intervalla*. Nie można zatem mówić o popełnieniu omawianego przestępstwa, jeżeli podmiotem biernym molestowania seksualnego będzie osoba, która w momencie molestowania posiadała niepełne używanie rozumu wynikające z przyczyn o charakterze przejściowym (np. nadużycie alkoholu czy też innych środków odurzających)⁸⁷. Do popełnienia omawianej formy przestępstwa wystarczy, że osoba podlegająca molestowaniu posiada według opinii biegłych habitualnie niepełne używanie rozumu, niezależnie od przyczyn takiego stanu⁸⁸.

⁸⁵ KPK, kan. 97 § 1.

⁸⁶ Zarówno w Normach *de delictis reservatis* z 2010 r. jak i tych z 2021 r. oraz w KPK po nowelizacji z 2021 r. jest mowa o tej samej kategorii osób: Normy *de delictis reservatis* z 2010 r., art. 6 §1, n. 1 – „persona quae imperfecto rationis usu habitu pollet”; Normy *de delictis reservatis* z 2021 r., art. 6 n. 1 – „qui habitualiter rationis usum imperfectum habet”; KPK, kan. 1398 § 1, n. 1-3 – „persona quae habitualiter usum imperfectum rationis habet”. Za każdym razem zatem chodzi o osobę, która habitualnie posiada niepełne używanie rozumu, czy jak to zostało przetłumaczone w nowej wersji KPK która na stałe używa rozumu tylko w ograniczonym zakresie.

⁸⁷ W tym przypadku będzie można ewentualnie mówić o osobie bezradnej o której traktuje papież Franciszek w m.t. *Come una madre amorelove* z 2016 roku, oraz w m.p. *Vos estis lux mundi* z 2019 roku.

⁸⁸ Por. D. BOREK, *Przestępstwa zastrzeżone...*, s. 114.

Trzecia z wymienionych w kan. 1398 § 1, n. 1 grupa osób to, osoby którym prawo przyznaje taką samą ochronę jak tym o których jest mowa wcześniej. Chodzi zatem o te osoby, które są zrównane z równo z małoletnimi jak i tymi, którzy w sposób trwały posiadają tylko niepełne używanie rozumu. Zapewne będzie tutaj chodziło o osoby którym wyznaczono opiekuna zgodnie z tym, co się mówi w kan. 98 § 2. Prawo musi zatem zrównywać określone osoby z małoletnimi oraz tymi którzy na stałe mają tylko niepełne używanie rozumu. To zrównanie także musi mieć charakter trwały, chociaż ewentualnie może ulec modyfikacji. W kwestii ustanawiania opiekunów oraz ich władzy, zgodnie z kan. 98 § 2: „... należy zachować przepisy prawa państwowego, chyba że w prawie kanonicznym co innego zastrzeżono albo biskup diecezjalny uznał w pewnych przypadkach, że słusznej przyczyny, że należy zatroszczyć się o ustanowienie innego opiekuna”⁸⁹. Osoby, objęte ochroną prawną w wykonywaniu swoich uprawnień podlegają zatem władzy opiekunów, ponieważ są dotknięte chorobą lub upośledzeniem fizycznym albo umysłowym, ze względu na co nie są zdolne do dbania o własne interesy i ochrony swojej osoby⁹⁰. Należy jednak zauważyć, że do tej trzeciej grupy osób z kan. 1398 § 1, n. 1 można zaliczyć tzw. bezradnych⁹¹ o ile w przypadku danej osoby będzie przyznana opieka zgodnie z tym, co się przewiduje w kan. 98 § 2.

2.2. Uwodzenie i nakłanianie do pokazów pornograficznych

Zgodnie z kan. 1398 § 1, n. 2 duchowny: „... qui sibi devincit aut inducit minorem aut personam quae habitualiter usum imperfectum rationis habet aut eam cui ius parem tutelam agnoscit, ut pornographice sese ostendat vel exhibitiones pornographicas, sive veras sive simulatas,

⁸⁹ KPK, kan. 98 § 2.

⁹⁰ Por. B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 507.

⁹¹ VELM, art. 1§ 2: „W rozumieniu niniejszych przepisów: (...) b) *osoba bezradna*: każda osoba chora, z ułomnościami fizycznymi lub umysłowymi albo pozbawiona wolności osobistej, która faktycznie, nawet sporadycznie, ogranicza jej zdolność rozumienia lub chcenia, czy też w inny sposób przeciwstawienia się agresji”.

participet”. W omawianym przypadku będzie zatem chodziło o duchownego: „... który uwodzi albo nakłania małoletniego albo osobę, która na stałe używa rozumu tylko w ograniczonym zakresie, albo osobę, której prawo przyznaje taką samą ochronę, do ukazywania się w sposób pornograficzny lub do uczestniczenia w rzeczywistych bądź symulowanych przedstawieniach pornograficznych”. Ustawodawca wyraźnie przewiduje, że sprawca może popełnić omawiane przestępstwo na dwa sposoby poprzez *uwodzenie* oraz *nakłanianie*. Użyty w polskim tłumaczeniu czasownik *uwodzić* ma oddawać treść terminu łacińskiego – *qui sibi devincit*⁹² natomiast czasownik *nakłaniać* ma oddawać łacińskie *qui sibi ... inducit*⁹³. Mogłoby się wydawać, że bardziej odpowiednie byłoby takie polskie tłumaczenie, w którym zamiast czasownika *uwodzić* zostałby użyty czasownik *rekrutować*⁹⁴. Pierwszy z czasowników *uwodzić* wskazuje bardziej na

⁹² *Devincio, vinci, victum* – zupełnie pokonać, zwyciężyć, ujarzmić, zwycięsko ukończyć, coś przeprowadzić, K. Kumanieckie, *Słownik łacińsko-polski*, Warszawa 1988. Według *Il vocabolario della lingua latina* di L. Castiglioni e S. Mariotti, Milano 1996, s. 317, czasownik *devincio* oznacza *vincere completamente, sottomettere, debellare*, L. Castiglioni e S. Mariotti *Il vocabolario della lingua latina* di, Milano 1996. W tłumaczeniu włoskim użyto z kolei sformułowania – *che recluta* od czasownika *reclutare* – 1. angażować, rekrutować, werbować, W. Meisels, *Podręczny słownik włosko-polski Tom II M-Z*, Warszawa 1986.

⁹³ *Induco, duxi, ductum* – nakłonić, pobudzić, spowodować, W. Meisels, *Podręczny słownik włosko-polski Tom II M-Z*, Warszawa 1986. Według *Il vocabolario della lingua latina* di L. Castiglioni e S. Mariotti, Milano 1996, s. 628 i s. 1729, czasownik *induco* oznacza m.in.: *indurre in, indurre a qualcosa, spingere, trascinare a; spingere muovere qualcuno a qualche cosa*, L. Castiglioni e S. Mariotti *Il vocabolario della lingua latina* di, Milano 1996. W języku włoskim przyjęto następujące tłumaczenie – *che induce* od *Indurre* – nakłonić, namówić, skłonić kogoś do czegoś, W. Meisels, *Podręczny słownik włosko-polski Tom II M-Z*, Warszawa 1986.

⁹⁴ *VELM*, w art. 1 § 1 p. a) mówi o *reclutamento* oraz *induzione*: „Le presenti norme si applicano in caso di segnalazioni relative a chierici o a membri di Istituti di vita consacrata o di Società di vita apostolica e concernenti: (...) iii. nella produzione, nell'esibizione, nella detenzione o nella distribuzione, anche per via telematica, di materiale pedopornografico, nonché nel reclutamento o nell'induzione di un minore o di una persona vulnerabile a partecipare ad esibizioni pornografiche”. Także polskie tłumaczenie mówi o rekrutowaniu i nakłanianiu: „przestępstw przeciwko

to, że działający chciał określonego działania od osoby uwodzonej tylko dla siebie, w uwodzeniu bowiem chodzi o to, aby *wzbudzić w kimś zachwyt, pożądanie; zalotami skłonić kogoś do współżycia seksualnego*⁹⁵. Z kolei drugi z czasowników *rekrutować* oznacza, że działający wychodzi poza własną osobę i zamierza wpłynąć na czyjąś decyzję nie tylko dla siebie, ale też i ewentualnie dla innych. Ponadto przez rekrutowanie będziemy rozumieli te działania, które zostały doprowadzone do skutku⁹⁶. W przypadku sformułowania *qui inducit* – *który nakłania do ...* tłumaczenie powinno pozostać bez zmian. W tym, przypadku będzie chodziło o te działania, które niekoniecznie muszą się okazać skuteczne⁹⁷.

Przestępstwo z kan. 1398 § 1 n. 2 polega po pierwsze na uwodzeniu – *qui sibi devincit* – które może polegać na różnych działaniach podejmowanych przez duchownego przykładowo za pomocą telefonu, wiadomości email, różnych innych komunikatorów, nawet jeśli nie zawsze będzie znana jego tożsamość, ponieważ robi to pod jakimś pseudonimem. W każdym razie mamy tutaj do czynienia z przestępstwem materialnym, a więc dla jego popełnienia musi dojść do realizacji zamierzonego przez działającego celu, musi zatem mieć miejsce doprowadzenie do ukazywania się pornograficznego i/lub do uczestniczenia w przedstawieniach pornograficznych⁹⁸. Alternatywnym sposobem popełnienia omawianego przestępstwa jest nakłanianie – *qui sibi ... inducit*. W tym przypadku działający nie musi doprowadzić do skutku swoich zamierzeń. Innymi słowy nakłaniany

szóstemu przykazaniu Dekalogu, polegających na: (...) iii. wytwarzaniu, prezentowaniu, przechowywaniu lub rozpowszechnianiu, także telematycznie, pornografii dziecięcej, oraz rekrutowaniu lub nakłanianiu osoby małoletniej czy bezradnej do udziału w prezentacjach pornograficznych”.

⁹⁵ Zob. Słownik PWN, w: <https://sjp.pwn.pl/szukaj/uwodzic.html>.

⁹⁶ Będzie to zatem przestępstwo materialne/skutkowe jak przykładowo w przypadku przestępstwa *contra sextum* z kan. 1398 § 1, n. 1.

⁹⁷ B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 514-515. Będzie to zatem przestępstwo formalne jak to ma miejsce w przypadku solicytacji, o której mowa w KPK, kan. 1385.

⁹⁸ B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 514-515.

nie musi wziąć udział w ukazywaniu się w sposób pornograficznych, to znaczy on sam się w ten sposób pokazywać, albo wziąć udział w przedstawieniach pornograficznych czy to rzeczywistych czy symulowanych⁹⁹. Należy podkreślić, że w obydwu sposobach popełnienia przestępstwa chodzi o przypadki duchownego który *sibi devincit vel indicit...*, a więc duchownego który dla siebie, a więc dla zaspokojenia swoich potrzeb erotycznych uwodzi lub nakłania określone osoby do ukazywania się w sposób pornograficzny lub do uczestniczenia w przedstawieniach pornograficznych.

Należy podkreślić, że w kan. 1398 § 1, n. 2 nie mówi się już o szóstym przykazaniu Dekalogu, ale jedynie o pornografii, tj. o ukazywaniu się pornograficznym i o uczestniczeniu w przedstawieniach pornograficznych. Z przedmiotowego punktu widzenia kluczowym elementem przestępstwa jest zatem pornografia, która stanowi jedno z wielu możliwych wykroczeń przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu. Zgodnie z katechizmem pornografia to wrywanie aktów płciowych, rzeczywistych lub symulowanych, z intymności partnerów, aby w sposób zamierzony pokazywać je innym. Jest znieważeniem czystości, ponieważ stanowi wynaturzenie aktu małżeńskiego, wzajemnego intymnego daru małżonków. Ponadto narusza poważnie godność tych, którzy się jej oddają (aktorów, sprzedawców, publiczności). Dzieje się tak dlatego, że jedni stają się dla drugich przedmiotem prymitywnej przyjemności i niedozwolonego zarobku, przenosząc ich wszystkich w świat iluzoryczny. Jak stwierdza Katechizm, pornografia jest ciężką winą. Dlatego też władze cywilne powinny zabronić wytwarzania i rozpowszechniania materiałów pornograficznych¹⁰⁰. Należy w tym miejscu zauważyć, że pornografia, o której mowa w Katechizmie Kościoła Katolickiego oraz w z kan. 1398 § 1, n. 2 i art. 6 n. 2 Norm *de delictis reservatis* z 2021 roku, to nie tylko tzw. pedo-pornografia a więc ta która dotyczy osób poniżej czternastego roku

⁹⁹ Tamże, s. 515.

¹⁰⁰ KKK, n. 2354. Por. D. BOREK, *Sextum Decalogi praeceptum...*, s. 23.

życia, ale także i ta odnosząca się do różnych osób zarówno małoletnich jak i pełnoletnich¹⁰¹.

Przestępstwem będzie zatem uwodzeniu albo nakłanianie do ukazywania się w sposób pornograficzny lub do uczestniczenia w przedstawieniach pornograficznych, prawdziwych lub symulowanych o ile adresatami tych działań będą osoby małoletnie, albo osoby, które na stałe używają rozumu w tylko w ograniczonym zakresie, albo osoby którym prawo przyznaje taką samą ochronę. Chodzi zatem o te same kategorie osób o których mowa w kan. 1398 § 1, n. 1. Dla omawianej formy przestępstwa kluczowe znaczenie ma zatem, nie sam fakt pornografii, ale to że adresaci uwodzenia i nakłaniania to ściśle określona kategoria osób, a mianowicie małoletni albo osoba która na stałe używa rozumu w tylko w ograniczonym zakresie, albo osoba której prawo przyznaje taką samą ochronę. Z przestępstwem będziemy mieli zatem do czynienia dopiero wtedy, kiedy ww. osoby będą adresatami uwodzenia i nakłaniania ich do ukazywania się pornograficznego albo do udziału w przedstawieniach pornograficznych, rzeczywistych lub symulowanych.

2.3. Posługiwanie się pornografią

Ostatnie z naruszeń *contra sextum Decalogi praecetum* uznane w kan. 1398 § 1, n. 3 za przestępstwo to przypadek duchownego, który „... contra bonos mores sibi comparat, detinet, exhibet vel divulgat, quovis modo et quolibet instrumento, imagines pornographicas minorum vel personarum quae habitualiter usum imperfectum rationis habent”. Przestępstwem kanonicznym jest zatem posługiwanie się przez duchownego pornografią dotyczącą osób małoletnich oraz tych które są z nimi zrównane w prawie. Chodzi zatem o duchownego: „... który, wbrew dobrym obyczajom, nabywa, przechowuje, prezentuje lub rozpowszechnia, w jakikolwiek sposób i przy użyciu jakiegokolwiek narzędzia, pornograficzne wizerunki małoletnich lub osób, które na stałe używają rozumu tylko w ograniczonym zakresie”. Mamy tutaj wyraźne nawiązanie do tego, co w tej kwestii przewiduje się

¹⁰¹ Por. D. BOREK, *Przestępstwa zastrzeżone...*, s. 116-119

w Normach *de delictis reservatis* z 2010 roku jak i tych z 2021 roku. Warto w tym miejscu przywołać wspomniane normy.

W myśl Norm *de delictis reservatis* z 2010 roku, art. 6 § 1, n. 2: „Najcięższymi przestępstwami przeciw obyczajom, które osądza tylko Kongregacja Nauki Wiary, są: (...) 2° nabywanie albo przechowywanie, lub rozpowszechnianie w celach lubieżnych materiałów pornograficznych, przedstawiających nieletnich poniżej czternastego roku życia, przez duchownego – w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia”¹⁰². Natomiast znowelizowana Norm *de delictis reservatis* z 2021 roku art. 6, n. 2: „Najcięższymi przestępstwami przeciw obyczajom, które osądza tylko Kongregacja Nauki Wiary, są: (...) 2° nabywanie, przechowywanie, prezentowanie lub rozpowszechnianie, w celach lubieżnych lub dla zysku, materiałów pornograficznych przedstawiających małoletnich poniżej osiemnastego roku życia, przez duchownego w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia”¹⁰³. Warto także w tym miejscu przywołać tekst motu proprio *Vos estis lux mundi* papieża Franciszka z 2019 roku. W dokumencie tym jest mowa o przestępstwach przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu w tym także o: „wytwarzaniu, prezentowaniu, przechowywaniu lub rozpowszechnianiu, także telematycznie, pornografii dziecięcej, oraz rekrutowaniu lub nakłanianiu osoby małoletniej czy bezradnej do udziału w prezentacjach pornograficznych”¹⁰⁴. Należy jednak zaznaczyć, że VELM nie wprowadziło zamiany w zakresie dotychczasowego prawa karnego materialnego ani tego zawartego

¹⁰² Normy *de delictis reservatis* z 2010 r., art. 6 § 1, n. 2: “*Delicta graviora contra mores, Congregationi pro Doctrina Fidei cognoscendo reservata, sunt: (...) 2° comparatio vel detentio vel divulgatio imaginum pornographicarum minorum infra aetatem quattuordecim annorum quovis modo et quolibet instrumento a clerico turpe patrata.*”

¹⁰³ Normy *de delictis reservatis* z 2021 r., art. 6, n. 2: “*Delicta graviora contra mores, Congregationi pro Doctrina Fidei iudicio reservata, sunt: (...) 2° comparatio, detentio, exhibitio vel divulgatio, libidinis vel lucris causa, imaginum pornographicarum minorum infra aetatem duodeviginti annorum quovis modo et quolibet instrumento a clerico patrata.*”

¹⁰⁴ VELM, art. 1 § 1, a), p. iii.

w Kodeksie prawa kanonicznego ani tego w ustawie specjalnej jaką jest m.p. *Sacramentorum sanctitatis tutela*. Odnośne zmiany zostały wprowadzone dopiero reskryptem z dnia 17 grudnia 2019 roku¹⁰⁵, oraz w 2021 roku w wyniku nowelizacji Norm *de delictis reservatis* oraz Księgi VI Kodeksu prawa kanonicznego.

Z porównania ww. źródeł można dostrzec wyraźną ewolucję zmierzającą do powiększenia zakresu przedmiotowego i podmiotowego objętego analizowanym przepisami. W pierwszej kolejności należy zauważyć, że Normy *de delictis reservatis* z 2010 r. przewidywały jedynie trzy formy przestępstwa tj. nabywanie, przechowywanie i rozpowszechnianie. Podczas gdy nowelizacja norm z 2021 r., do ww. trzech form dodaje jeszcze prezentowanie, to samo zostało dokonane w kan. 1398 § 1, n. 3. Zatem mamy tutaj do czynienia z rozszerzeniem czynności podlegających penalizacji o prezentowanie wizerunków pornograficznych. Ponadto w Normach *de delictis reservatis* z 2010 roku, działania, o których mowa powyżej musiały być nacechowane celowością ściśle określoną, a mianowicie celem lubieżnym. Nowelizacja Norm *de delictis reservatis* z 2021 roku, dodatkowo mówi jeszcze o celach polegających na zysku. Nowelizacja wprowadzona w kan. 1398 § 1, n. 3 nie mówi już więcej o celu lubieżnym i zysku, ale ogólnie o działaniu wbrew dobrym obyczajom – *contra bonos mores*. Pod pojęciem dobrych obyczajów należy rozumieć zasady chrześcijańskiego porządku moralnego odnoszące się szczególnie do sfery szóstego przykazania Dekalogu. W związku z powyższym z przestępstwem z kan. 1398 § 1, n. 3 będziemy mieli do czynienia niezależnie od tego, czy będzie chodziło o cele lubieżne czy dla zysku. Pornografia bowiem jako taka jest zawsze wykroczeniem przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu a zatem wbrew dobrym obyczajom.

Przestępstwo posługiwania się pornografią może być popełnione na cztery sposoby tzn. poprzez nabywanie, przechowywanie, prezentowanie, rozpowszechnianie. Pierwsza z form to przypadek

¹⁰⁵ FRANCISCUS, Rescritto del Santo Padre Francesco con cui si introducono alcune modifiche alle “Normae de gravioribus delictis”, <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2019/12/17/1010/02063.html> (dostęp 17.12.2019).

duchownego, który nabywa (*sibi comparat*) przedmiotowe wizerunki pornograficzne, przykładowo poprzez wytwarzanie przez siebie w jakikolwiek sposób materiałów pornograficznych, pozyskiwanie tychże na różne sposoby od innych osób¹⁰⁶. Drugie z działań, o których mowa w kan. 1398 § 1, n. 3 to przechowywanie. Chodzi tutaj zatem o duchownego, który przechowuje (*sibi detinet*) dla własnego zaspokojenia lubieżnego wizerunki pornograficzne. To przechowywanie może być dokonywane na różne sposoby, zarówno za pomocą komputera jak innych środków np. tradycyjne zdjęcia czy filmy. Kolejna z czynności to sytuacja duchownego, który prezentuje (*sibi exhibet*), także i w tym przypadku, dla zaspokojenia własnych celów lubieżnych materiały pornograficzne innej osobie lub osobom o których jest mowa w omawianym kanonie. Dodatkową okolicznością obciążającą jest to, że w działania te – *contra bonos mores* – włączone są inni¹⁰⁷. Ostatnia, czwarta z form popełnienia przestępstwa z kan. 1398 § 1, n. 3 to przypadek duchownego, który rozpowszechnia (*sibi divulgat*) to znaczy dokonuje przeniesienia posiadanych materiałów pornograficznych na kogoś innego, niezależnie od tego jakim tytułem i w jaki sposób¹⁰⁸.

Wszystkie z czterech form popełnienia przestępstwa (nabywanie, przechowywanie, prezentowanie, rozpowszechnianie) to przestępstwa popełnione *ex dolo* charakteryzujące się działaniem *contra bonos mores*. Ponadto należy zauważyć, że w tekście łacińskim mamy powiedziane, że chodzi o duchownego, który *sibi comparat, detinet, exhibet vel divulgat*, a więc który dla siebie dokonuje wszystkich wymienionych działań. Będzie chodziło zatem o te i tylko te sytuacje, kiedy duchowny dla siebie, tzn. zarówno z powodów lubieżnych, jak i dla zysku, czy też wymiany z innymi, nabywa, przechowuje, prezentuje lub rozpowszechnia, w jakikolwiek sposób i przy użyciu

¹⁰⁶ Być może należałoby, jak zauważa B.F. Pighin, łacińskie *comparat* przetłumaczyć używając terminu, który bardziej oddawałby tę różnorodność sposobów wejścia w posiadanie materiałów pornograficznych: np. *procurarsi*. W języku polskim można by było zamiast nabywanie użyć słowa pozyskiwanie. Por. B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 516.

¹⁰⁷ Tamże, s. 515.

¹⁰⁸ Tamże.

jakiegokolwiek narzędzia¹⁰⁹, pornograficzne wizerunki małoletnich lub osób, które na stałe używają rozumu tylko w ograniczonym zakresie. Nie będzie zatem mowy o tej formie przestępstwa, jeśli duchowny będzie nabywał, przechowywał, prezentował lub rozpowszechniał, określone w kan. 1398 § 1, n. 3 treści pornograficzne dla kogoś innego, lecz bez jakiegokolwiek własnego interesu¹¹⁰.

Jak wynika z treści kan. 1398 § 1, n. 3 materiały pornograficzne muszą dotyczyć osób małoletnich (czyli poniżej osiemnastego roku życia) i/lub osób, które w prawie są z nimi zrównane tzn. osób, które habitualnie posiadają niepełne używanie rozumu. Należy zauważyć, że nie ma tutaj już mowy o osobach którym prawo przyznaje taką samą ochronę. Być może wynika to z tego, iż mogą istnieć poważne trudności w ustaleniu czy mamy do czynienia z osobą otoczoną ochroną prawną, jeśli nie będzie wyraźnych znaków ewentualnej ułomności wymagającej dla tej osoby prawnie ustanowionego opiekuna¹¹¹.

2.4. Odpowiedzialność karna z tytułu przestępstw seksualnych przeciwko życiu, godności i wolności człowieka

W kwestii odpowiedzialności karnej z tytułu przestępstw, o których mowa w kan. 1398 § 1, n. 1-3, należy zwrócić uwagę na to, że ustawodawca przewiduje odpowiedzialność karną zarówno w odniesieniu do duchownych jak innych kategorii wiernych w Kościele.

Zgodnie z kan. 1398 § 1: „Pozbawieniem urzędu i innymi sprawiedliwymi karami, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego, jeżeli na to wskazuje dany przypadek, powinien być ukarany duchowny...”. W odniesieniu do duchownego przewiduje się zatem obowiązkowy wymiar kary *ferendae sententiae* pozbawienia urzędu i/lub innych sprawiedliwych kar, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego, jeśli na to wskazuje dany przypadek.

Z tytułu przestępstw z kan. 1398 § 1, n. 1-3 duchownemu powinno się zatem wymierzyć karę pozbawienia urzędu, o ile oczywiście

¹⁰⁹ Może słuszniej byłoby przetłumaczyć urządzenie.

¹¹⁰ B.F. PIGHIN, *Il nuovo sistema penale...*, s. 515.

¹¹¹ Tamże, s. 515.

pełnił on w momencie popełnienia przestępstwa jakiś urząd kościelny, albo objął on jakiś urząd kościelny już po popełnieniu któregoś z omówionych tutaj przestępstw.

Inne sprawiedliwe kary, w tym kara wydalenia ze stanu duchownego, powinny być aplikowane, jeśli wskazuje na to dany przypadek. Możemy tutaj mieć do czynienia z różnymi wariantami w zależności od przypadku. Po pierwsze duchowny może być ukarany karą pozbawienia urzędu i innymi sprawiedliwymi karami, w tym wydaleniem ze stanu duchownego, jeśli na to wskazuje dany przypadek. W konkretnej sprawie może się bowiem okazać, że pozbawienie urzędu nie będzie wystarczające do przywrócenia naruszonej sprawiedliwości, doprowadzenia do poprawy sprawcy oraz naprawienia zgorzenia¹¹². Na takie łączenie różnych kar wskazuje użyty przez ustawodawcę spójnik „i”: „Privatione officii et aliis iustis poenis...”. Po drugie, w przypadku duchownego, który nie pełni żadnego urzędu kościelnego, powinny być aplikowane inne sprawiedliwe kary nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego, jeżeli na to wskazuje przypadek. Także i w tym przypadku kara wydalenia ze stanu duchownego powinna być uzasadniona, to znaczy należałoby wskazać na to, co faktycznie przemawia za wymiarem takiej właśnie kary.

Jak wynika z treści kan. 1398 § 2: „Jeżeli przestępstwo, o którym mowa w § 1 lub w kan. 1395 § 3 popełnia członek instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego bądź wierny, który w Kościele posiada jakąś godność albo pełni urząd lub funkcję, to powinien być ukarany zgodnie z przepisem kan. 1336 § 2-4, z dodaniem także innych kar w zależności od ciężkości przestępstwa”. Odpowiedzialność karna z tytułu przestępstw, o których mowa w kan. 1398 § 1, n. 1-3 została zatem rozciągnięta dodatkowo na dwie kategorie osób: członków instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego oraz na wiernych, którzy w Kościele posiadają jakąś godność albo sprawują urząd lub funkcję.

W pierwszym z ww. przypadków będziemy mieli do czynienia tylko z tymi, którzy poprzez śluby lub inne więzy zostali włączeni

¹¹² KPK, kan. 1341.

nawet tylko czasowo do któregoś z instytutów życia konsekrowanego¹¹³ lub do jakiegoś stowarzyszenia życia apostołskiego¹¹⁴.

W drugim przypadku w grę będzie wchodził jakikolwiek wierny¹¹⁵, który w Kościele posiada jakąś godność albo sprawuje urząd lub funkcję. Przez godność (*dignitas*) w znaczeniu prawnym należy rozumieć właściwość lub cechę zewnętrzną osoby, która wynika z pozycji w społeczeństwie. Będzie zatem tutaj chodziło o szczególny przymiot przynależny osobie ze względu na zajmowane stanowisko, posiadany urząd czy pełnioną funkcję albo złączony z prawami honorowymi¹¹⁶. Urząd (*officium*) to z kolei jakiegokolwiek ustanowione na stałe zadanie z postanowienia Bożego lub kościelnego dla realizacji celów duchowych¹¹⁷. Natomiast funkcja (*functiones*) oznacza różne zadania związane z funkcją nauczania, uświęcania i rządzenia w Kościele. Przykładowo w Normach *de delictis reservatis* z 2021 roku jest mowa o następujących funkcjach: sędziego, rzecznika sprawiedliwości, notariusza adwokata i pełnomocnika¹¹⁸.

Jeżeli zatem przestępstwo, o którym mowa w kan. 1398 § 1, n. 1-3, zostanie popełnione przez członka instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego bądź wiernego, który w Kościele posiada jakąś godność albo pełni urząd lub funkcję, to podlega on obowiązkowemu wymiarowi kary *ferendae sententiae* częściowo określonej. W pierwszej kolejności mówi się bowiem o karach ekspiacyjnych z kan. 1336 § 2-4, z dodaniem także innych kar w zależności od ciężkości przestępstwa. Ponadto należy zaznaczyć, że w przypadku osób konsekrowanych przewidziane jest obowiązkowe wydalenie z instytutu¹¹⁹.

¹¹³ KPK, kan. 573.

¹¹⁴ KPK, kan. 731.

¹¹⁵ Zob. KPK, kan. 11, 96, 1323 n. 1, 1324 § 1, n. 4.

¹¹⁶ J. SYRYJCZYK, *Sankcje w Kościele, część ogólna komentarz*, Warszawa, 2008, s. 173.

¹¹⁷ KPK, kan. 145 § 1.

¹¹⁸ Normy *de delictis reservatis* z 2021 r., art. 13, n. 1-3.

¹¹⁹ KPK, kan. 695 § 1; 746.

Wnioski

Analiza kan. 1395 oraz kan. 1398 pokazuje, że aktualnie mamy do czynienia z poszerzeniem zakresu przedmiotowego i podmiotowego dotyczącego ochrony wartości związanych z szóstym przykazaniem Dekalogu, z perspektywy specjalnych obowiązków stanu duchownego oraz życia, godności i wolności człowieka.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że kan. 1395 – w znowelizowanej wersji – do katalogu już wcześniej istniejących przestępstw konkubinatu, innego trwałego grzechu zewnętrznego *contra sextum* wywołującego zgorszenie oraz publicznego popełnienia grzechu *contra sextum*, dodaje jeszcze przestępstwo polegające na naruszeniach *contra sextum* dokonywanych wbrew woli ofiary. Chodzi tutaj nie tylko o dokonanie przestępstwa *contra sextum* w wyniku przemocy, groźby, ale także w wyniku nadużycia władzy. Ta ostatnia forma jest czymś zupełnie nowym, jeśli chodzi o unormowania kodeksowe. Wprawdzie ustawodawca kodeksowy w kan. 1395 naruszenia *contra sextum* traktuje jako przestępstwa właściwe stanowi duchownemu (*delicta propria*), ponieważ są to naruszenia specjalnych obowiązków, niemniej jednak część z tych naruszeń a dokładnie te do których dochodzi wbrew woli ofiar, są także przestępstwami w przypadku wiernych należących do stanu życia konsekrowanego oraz tych wiernych świeckich, którzy w Kościele posiadają jakąś godność albo pełnią urząd lub funkcję (kan. 1398 § 2). Tym samym zakres podmiotowy, tj. sprawców, a więc osób którym grozi także odpowiedzialność karna został znacząco rozszerzony. Także pod względem przedmiotowym mamy tutaj do czynienia ze znaczącym postępem w porównaniu do poprzednich unormowań Kodeksowych. Aktualnie przestępstwem kanonicznym jest nie tylko faktyczne popełnienie (przed duchownego, zakonnika lub innego wiernego) naruszenia *contra sextum* wbrew woli drugiej osoby lub innych osób, ale także samo nieskuteczne zmuszanie – przemocą, groźbami lub przez nadużycie władzy – do tego, jakiejś osoba lub osób do wykonywania czynności seksualnych lub do poddawania się takim czynnościom.

Kolejną charakterystyczną zmianą jaka została wprowadzona na mocy nowelizacji z 2021 roku, a która dotyczy także ochrony wartości

związanych z szóstym przykazaniem Dekalogu, to zupełnie nowa wersja kan. 1398. Także i w tym przypadku zauważalny jest znaczący postęp w poszerzeniu zakresu przedmiotowego i podmiotowego ochrony wartości związanych z szóstym przykazaniem Dekalogu, z tym że tym razem zagadnienie to jest widziane z perspektywy życia, godności i wolności człowieka. Ustawodawca kodeksowy, w sposób szczególnie bierze tutaj pod ochronę pewne ściśle określone kategorie osób, a mianowicie małoletnich, osoby które na stałe posiadają tylko niepełne używanie rozumu, oraz osoby którym prawo przyznaje taką samą ochronę. Mamy tutaj zatem do czynienia z bardzo wyraźnym poszerzeniem zakresu osób objętych ochroną przed ewentualnymi naruszeniami w materii szóstego przykazania Dekalogu. Ustawowo zatem nie są to tylko osoby, które nie ukończyły szesnastego roku życia ale także te, które nie ukończyły jeszcze osiemnastego roku życia oraz te, które w prawie są z małoletnimi zrównane a także i te którym prawo przyznaje taką samą ochronę. Poszerzeniu uległ także zakres przedmiotowy penalizacji naruszeń *contra sextum*, są nimi nie tylko fizyczne wykroczenia *contra sextum* ale także inne, które nie koniecznie muszą się wiązać z kontaktem bezpośrednim sprawcy i ofiary. Chodzi tutaj o różne formy działań dotyczących pornografii a polegających na uwodzeniu lub nakłanianiu do ukazywania się lub udziału w pokazach pornograficznych oraz na posługiwaniu się materiałami pornograficznymi, oczywiście w odniesieniu do ściśle określonej w kan. 1398 § 1, n. 2-3 grupy osób.

W końcu jako bardzo znaczący postęp, należy zaważyć poszerzenie zakresu podmiotowego ewentualnych sprawców przestępstw popełnianych na tle seksualnym. Otóż aktualnie sprawcami przestępstw, o których mowa w kan. 1395 § 3 oraz w kan. 1398 § 1, n. 1-3 mogą być nie tylko duchowni, ale także osoby należące do instytucji życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego oraz wierni świeccy którzy w Kościele posiadają jakąś godność albo pełnią urząd lub funkcję (kan. 1398 § 2).

Delicts against the Sixth Commandment of the Decalogue in the 1983 revised Book VI of the Code of Canon Law

The article entitled *Delicts against the Sixth Commandment of the Decalogue in the Revised Book VI of the 1983 Code of Canon Law* analyses the most recent provisions of the Catholic Church concerning the penal protection of the Sixth Commandment of the Decalogue. The essential source is therefore Book VI of the Code of Canon Law in the amended version of 2021. In addition, it was also necessary to refer to the changes made in the special law *motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela* and the other statutory interventions of Pope Francis due to the interconnectedness of the issues discussed in the present article. It should be noted that the Code of Canon Law, both before and after the 2021 amendment, does not explicitly provide for the penal protection of the sixth commandment of the Decalogue. Nevertheless, values related to the content of the sixth commandment are criminally protected in various places in Part II of Book VI of the Code of Canon Law. This is particularly evident in the case of can. 1395 and can. 1398, which explicitly refer to *contra sextum* violations as canonical offences. In the first of the cited canons, offences *contra sextum* are seen from the perspective of offences against the special duties of the clerical state. In the case of the second canon, on the other hand, we are dealing with *contra sextum* offences categorized as offences against human life, dignity, and freedom. From an analysis of can. 1395 and can. 1398, it is clear that we are currently dealing with a significant widening of the material and personal scope concerning the protection of values related to the sixth commandment of the Decalogue. After the 2021 amendment, *contra sextum* violations are considered not only from the perspective of violations against the special duties of the clerical state, but also from the perspective of the protection of human life, dignity, and freedom.

SŁOWA KLUCZOWE: Dekalog; grzech; pornografia; molestowanie seksualne; kanoniczne prawo karne; przestępstwo kanoniczne; celibat

KEYWORDS: Decalogue; sin; pornography; sexual abuses; canonical criminal law; canonical delicts; celibacy

NOTA O AUTORZE

O. DR HAB. DARIUSZ BOREK, PROF. UCZ. – należy do prowincji pw. św. Józefa w Polsce Zakonu Braci Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel (karmelici). Od 2001 r. jest zatrudniony na Wydziale Prawa Kanonicznego

Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jest autorem różnych publikacji – monografii i artykułów – szczególnie z zakresu karniczego prawa karnego.